

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sifre Qodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Ḥamesh megilot - ‘im Perush Rashi targum Ashkenazi u-ve’ur : hugah bi-sheḳidah rabah u-ve-‘iyun gadol ṽe-nosaf mavo’ ha-sheni ‘al megilat Rut, Ekhah, Qohelet, ṽe-Ester; ṽe-ha-me‘amer ‘al kol megilah u-megilah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

תור תלגמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9272

מגלת רות

עם

פירוש רש"י ותרגום אשכנזי ובאור

כאשר כוננם

ידי החכם הכולל

אהרן בן-וואלף מהאללי.

ונוסף אליו

המער

מאת החכם המדקדק מוהר"ר

וואלף מאיר

טורה לשון עברי בכיה חנוך הנאָרמאלי אשר בפראג.

שנה ת"ק צ"ד לפ"ק.

MEGILOTH RUTH.

פראג

דרוק אונד פערלאַג דעם משה הלוי לנדא.

מבוא הספר

כל קורא משכיל, הקורא בספרי הכותבים ומופריס ספורים ודברי הימים, את הקורות אשר הקרה ה' למדינה ומדינה, לעם ועם, יתבונן לקור על שלשה דברים:

א על שם המחבר, מי הוא או היה:

ב על זמן המעשה מתי נעשה:

ג על החזעלת היוצא לנו זידיעת המעשה או הספור ההוא. ואם כן הוא בדברי הימי' ובספורים, אף כי בספרי נביאינו, אשר יסידתם בקודש, ולכן אמרתי לקור על שלש אלה במגילה הזאת, ולחיות דעי בזה. ואומר:

שם המחבר והכותב הוא לדעת חז"ל שמואל הנביא, כאמרס (בב"ב ה') שמואל כתב ספרו וספר שופטים ורות. והנה כוונתו היתה בזה להקדים אל ספרו (המכונה ספר שמואל) אשר בו ידבר ממעשי חוקף וגבורת דוד המלך, המגלה הזאת, להודיע לנו שלשלת ויחוס המלך, ולהראות שגם אבותיו היו אנשים ישרים כנראה מהטוב שעשה בועז, ואיך הפליא ה' לעשות עם משפחתו, כי הקרה לאביו בועז נערה כנריה מארץ מואב, והיא תחת מסיבות רבות היתה לו לאשה וממנה הושל בית המלך. והתחיל לספר מבוועז ולא מאבותיו הראשונים, כי המה כבר נודעים לנו מחזרת משה איש האלהים, כמו מעשי יהודה וחמר, לידת פרץ וחלרון וכו', ומנחשון אנחנו יודעים שהיה נשיא לשבט יהודה. ולא התחיל לספר משלמון, כי עמו לא אירע דבר חדוש כמו עם בועז.

והזמן המעשה הזה, אומר אני שהוא סתום מאוד ונעלם מעיני החקירה. כי יש מרז"ל אומרים אבנן זה בועז ולדעתם זמנו ידוע, כי היה התחלת המעשה בימי יפתח, או מעט שנים לפניו, כאשר עברו בני עמון להלחם ביהודה ובבנימין. אך כאשר אנאר בבאורי, יהיה לדעת הזאת לידת עובד בדרך פלא. כי מן לידת שלמון עד עובד הוא כמו שלש מאות שנים, ואיך יוליד בועז, או שלמון, בני מאה וחמשים שנה? ולדעת יוסיפון שהיה המעשה אחרי מות שמעון יפלא יותר, כי יהיה מלידת שלמון עד עובד עוד יותר מג' מאות שנים. ולדעת רז"ל האומרים אבנן אינו בועז, נוכל להמליץ כפי מה שחשב הראב"ע שהולידו בן ל"א שנה. אך גם זה רחוק מאוד. ראה בימים הראשונים תמה אברהם, ואמר הלבן מאה שנה יולד, אף בדורות אשר שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה. ומה שאמר הראב"ע שנחשון היה פחות מי"ח שנים בנאחו ממנרים, וא"כ הוליד כל אחו בן פ"ד שנים, אינו ככון בעיני, לומר שיהיה נשיא בישראל קטן ורך בשנים מאוד. וגם אם נודה לראב"ע שנחשון היה פחות מי"ח, יתפלא ההפך מהדורות צעין כל משכיל

משכיל, כי מפרץ עד דוד המה עשרה דורות, ומלידת פרץ עד נחשון, שהם חמשה דורות הראשונים, יהיה לכל היותר כמו ר"ד שנים. כי אף אם כודה שפרץ כולד מיד אחר מכירת יוסף, לא וחשוב, כ"ז שנים ממכירת יוסף עד זיאת יעקב למנרים, ומזיאתו עד זיאת בני ישראל רד"ו שנים, ליחד רל"ב קקמהס י"ח דנחשון, נשאר ר"ד שנים, ומן נחשון עד דוד, שהמה ג"כ המשה דורות יהיה חכ"ד. כי מיזיאת מנרים עד שנת הרביעית למלכות שלמה הוא ח"פ שנים כמו שמלינו במקרא. קח מהס ד' שנים ממלכות שלמה, וע' שנים מדוד, (כי דוד חי ע' שנים), נשאר ח"ו שנים, ולרף לזה י"ח מנחשון, יהיה יחד חכ"ד. ראה עהה ההפרש בין ר"ד ובין חכ"ד! — והנה חד מן חזריא אמר לי^א), כי באמת היו מן נחשון עד דוד יותר מהמשה דורות, והכוזה לא בכר פה רק המשה מכני שהמה היו אנשים ידועים אנשי שם, ולא כפר השאר, מפני שאין לנו לורך זידיעתס. והשיבותי לו, לא לבר מדבריך המה נגד קבלת חז"ל, כי אם גם מזלעדי זאה לא יחכן לומר כן, אמרי שמלינו בדברי הימים תולדות פרץ עד דוד כמו שנכתב פה, ובוודאי היה

דעת

ה מ ע ר

(א) והנה חד מן חזריא אמר לי וכו' עד סוף המאמר.

החכם בן זאב במבוא לספר הזה אחרי אשר הביא דברי הג"ל השיג עליו ואמר וז"ל: ומה מאוד תלושים וקלושים הדמיות האלה, והדקו מעיקרא לאודקויו הוא, כי מה שאמר שהוא נגד קבלת חז"ל, הלא כבר מלתי אמורה, כי בעיני הגדה אין כאן קבלה כלל, כי אם דרוש, ורש"י בעלמו נגד דעתם בד"ה שם בטענות חזקות שא"ל להיות אצלן צוען, ואל. מהי לדיק הרבה מרש"י ז"ל. ומה שלא מביא עזרא יותר דורות בדברי הימים, הזה לפלא ימשך? אם רבי לא שנה ר' חייא מנח ל'י, ואם שמואל סופר הזה לא הגיד יותר מספר דורות מפרץ עד דוד, מאין יבוא עזרא וימנה יותר? ואיזה דרך עבר רוח ה' לדבר אחר להודיעו ימות עולם ושנות דור ודור? כי עזרא לא כתב כי אם כספרים אשר מלא, עיין במבוא לד"ה. ואנוכי אשוב אתפלא על החכם הזכר, מדוע בהקדמתו לספר הסתור קום וקבל הסברא הזאת, אשר מאן לקבל במקום הזה, על סכוק מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש? באשר ראו בן תמהו ג"כ איך איפשר שלא יהיה ממרדכי ועד קיש יותר מד' דורות, אמור יאמר בעלמו, באמת היו יותר והכתוב לא ספר לנו רק החשובים והנודעים בדרכו חמיד, וכאן טוב לו להניח הדבר בתימה ממה שקבל הסברא הזאת? עכ"ל. הנה מה שאמר אל תהי לדיק הרבה מרש"י אין עלי להלדיק הלדיק ולהרשיע הרשע בעיניי האמונה וכל איש באמונתו יחיה, אך זאת אודיעך כי דברי ברור הוא שהפירוש על דברי הימים הכיחוס לרש"י לא מבי אחרו לדיק אשר הואיל באר לנו שארי ספרי תנ"ך ילא באשר נברר זה במבוא לספר דברי הימים בע"ה, אולם מה שטען עליו בן רבי לא שנה ר' חייא מנח ל'י הנה שם בזה עליו עלילות דברים אשר לא בן, האם לא ה' לעזרא ספרי היוחסין מכל שנת ושנת נפתחים, והיה לריך ללכת אך בעקבות שמואל הרואה? ואת אשר לא הזכיר הוא גם ממנו בעלם? הלא הוצא בדברי הימים יחס אשר השבטים וכבר נאמר פעמים רבים בד"ה ובעזרא, כי בני ישראל התיחשו והיו להם מגלות יוחסין וא"כ אין ספק כי גם לזרובבל אשר היה לראש הגולה ומזיאת דוד היה כפר היחס דור אחר דור, ולזה לדיק דברי החכם וואלפנזאהו, שאם גם שמואל אשר עיקר כוונתו היה להראות כי דוד גם מזד האם הכי נכבד הוא (עיין במבוא השני) לא קפד על סדר הדורות מזד האב, בכל זאת מחבר ד"הי היה לו לפיט שם איש ואיש בדרכו, ויותר היה ראוי זה לכבוד זרובבל אשר היה נשיא להב. גם מה שאמר החכם בן זאב כי החכם הג"ל כותר את דברי עלמו בפירושו לאסתר, אינה קושי כלל, כי שם בוודאי לא בא הכותב ליחס את מרדכי לתולדותיו אך להגיד כי היה ממשכחת רמה ולזה הביא אך האנשים המוצהרים קרואי שם, אך שמואל שחבר הכפר הזה לכבר שלשלת היוחסין מן דוד היה לו לפרשו

אח
ס:
ברי
קור
ואל
זכה
דיע
מבוא
ערה
בית
לנו
כו'
כי
רה.
עשה
ימן
לידת
בני
ותר,
מרים
אך
שנה
ומה
אחר
אור.
ין כל
יל

מבוא למגלת רות

דעת הכותב ספר דברי הימים, להודיע לנו איש אחר איש צלי להעלים איש אחד, כאשר נראה בהודעת שארי האנשים אשר נכתבו שמה, אשר התחיל מאדם הראשון וספר כל הדורות ממנו. סוף הדבר זמן המעשה לא ידעתי לכווננו ונעלם ממני. והתועלת היוצא לנו מספור הזה, מהם תורניות, והוא א) מה שנלמד בעסקי גירות מנעמי, כי ראינו איך דחתה שתי כלותיה, ודברה על לבן לשב אל עמן ולרות אמרה שבה יצמחך אל עמה וגו', ולא התליקה אליהן בלשונה, לפחותן למסות תחת כנפי דחה ואמונתה, כי מה יוסיף לנו בדתנו אם רבים מעמי הארץ מתיהדים להיות עמנו עם אחד? ילכו העמים בשם אלהיהם, ואנחנו כלכה בשם אלהים חיים! וגם חז"ל הזהירו ע"ז צמם' יצמות דף מ"ז, גר הבא להחגייר אומרין לו מה ראית וכו' וכן איתא במדרש, ג' פעמים דוקין את הגר, ולמדו זה מיתור השונת רות אל נעמי באמרה באשר תלכי וגו', וכוונתם בזה מיוסד על אבני לרק, כי מפאת שתי סבות יעזוב אדם דת ועוריו וימיר אותה באמונת עם אחר, אם מסבות גופניות (פיהיטע אורוזמטען) שידמה שיהיה טוב לו באמונה זו מלפנים, או בעבור הרמקת היגון והנער, או בעבור הצריחה מן היזק וציון, או בעבור דריפת אחרי הכבוד הריוח והשלום ודומיהם רבים, ואם מסבות מדותיות (אפרימזיטע אורוזמטען) והוא שלבנו יבין ושכלו השכיל, כי דת נעוריו הנל הוא, וע"כ רונה לעבוד אלהי האמת. והנה מבחינה הראשונה מחויבים אנחנו לרחק ולדחות איש כזה, כי מה יועיל לנו שיסתפחו בנחלתנו אנשים כאלה אשר אין יראת אלהים בלבבם, וכל מזימותם רק בעבור אושר זמני לא בעבור אושר כלתי. ואולם מבחינה השנית מחויבים אנחנו לקרבו ולחסותו, כי איככה נוכל לראות בלדת נפשו שיעבוד את אלהים ולכבדו בשפזיו ולבו רחוק ממנו? הלא כהמם דונג מפני אש לבו ימם בקרבו? ובעבור זאת אמרו בגר הבא להחגייר לבחנו מאיזה סבה שיחגייר, מודיעים לו מעמד ומלצ עדתו בזמן הזה. ומזאת הטעם אמרה נעמי לכלותיה מאמריה העיד לי בניס וגו', רק לבחנן, ובאמת ראינו כי ערפה שבה לאלוהיה. ב) מה שנלמד ממנהגם בעסקי יבוס קרובים, וזה החסד אשר עשו עם אשת המת טוב מאוד, להקים שמו על נחלתו, וגם לולא הטעם הזה, היה רב טוב לאשת המת, ולמשיבת נפשה לבלתי היות עניה סוערה שכולה וגלמודה. ואתה הקורא ראה איך הצדילו עם ישראל עלמם ממנהג שארי העמים, כי כאשר נודע להקורא בספרי המסעות (רייזעבעטרייבונגען) לפנים היה המנהג במדינת הודו מזרחית (קסטאזינדיען) ובמדינת (גרפסע טרטררייח) ובפרטות אלל היושבים על נהר אינדוס (קדער הינדוס) צמות איש אחד ולא השאיר בניס אחריו, או שהשאיר רק שהמה כבר גדולים, ששרפו את אשת המת עלי מערכת עלים (טייטע טערהויפען) ומהם שקברו את עלמן חיים בתחתית הארץ אחר מות בעלן, ומהם שהרגו את עלמן. ואף גם עתה בזמנינו נוהגים איזה ככה, כי יש שם מדינות רבות אשר לא הוכנסו תחת יד מלכי זמנינו, ולא נודעות לנו, והעם הידוע לנו

לנו

לנו
שם
ישראל
לעם
אחד
לא
והמו
א'
נראה
איך
במד
ובציה
עם,
בנעי
אנוש
מדלת
לחמו
א
אשר
עמי

לנו יותר מהעמים האלו הם הנקראים (ברמזינעו). וע"י המנהג הזה נכרת לפעמים
 שם איש משבטו, ולפעמים נכרתה משפחה שלימה. ואולי גם העמים סביבות בני
 ישראל היו נוהגים כן, ואחרי שהובדלו בני ישראל, מן היום אשר בא אלהים לקחתם לו
 לעם, מכל העמים, הצדילו את עלמם גם בזה והתקינו להחיות אשת המת ולקחתה
 אחד מן הקרובים, ולא יכרת שם מישראל, אך אם השאיר המת אחריו בנים,
 לא היו נריכים לתקון הזה כי כבר נשאר שמו. ג) מה שלמדו מענין גאולה
 והמורה כאשר האריכו בזה בכמה מקומות. וגם כלמד איזה תועלויות מדותיות והוא
 א', מה שלמדו מהתנהגות האשה רות, כי כל מה שנעיין במדותיה בטבעה,
 נראה שהיתה אשת חיל, הן מלד אהבתה האמתית לבעלה, הן לשמותה. וראה
 אך ה' משלם לאיש כגמול ידיו וכפרי מעלליו, ועם חסיד יתחסד, כי האשה הזאת היתה
 במדרגה החתונה, עזובה מאב ואם, ורחוקה מארץ מולדתה, גלמודה מצעל כעוריה,
 וצריכה אין כל להחיות את נפשה, והיתה אחר כך אשת צועז, אשר היה גבור חיל, קנין
 עם, ממשפחת רמים, ועל כולם ראה ממנה הושלל בית המלך הגדול המשמת אלקים
 בנעים ומירוחיו, ראה והבן מאמרם אל תהי בז לכל אדם וכו'! ב', מה שלמד אהבת
 אנושי מהאיש צועז, כי הלא הוא היה איש ככד, והשפיל את עלמו נגד נערה נכריה
 מדלת העם, להאכילה ולדבר על לבה, וכל זאת עשה עמה בעבור חסדה אשר עשתה
 לשמותה כמאמרו הוגד הוגד לי וגו'. ולאהבת החסד והאמת לקח אותה לו לאשה.
 אלה הדברים אשר ראיתי להקדים להקורא במגילה הזאת. ושאר פרטי הדברים
 אשר מנחתי להעיר עליהם, יעוין חוך הספר. והנה אם ימלאו דברי חן בעיני
 עמי, ויהיה זה שכרי.

בערלין בחודש טבת תקמ"ח לפ"ק.

אהרן בן לא"א הרופא הרבני
 מו"ה וואלף ז"ל מהאללי.

מבוא השני

זמן כתיבת הספר הזה עליו אין לכפק כי היה צימי דוד, לא קודם, אף לא מאוחר שכן צא בסוף המגלה היחס עד דוד ולא יוחר, ולזה לדקו דברי חז"ל (ב"ב י"ד ז') באמרו שמואל כרב פפרו וספר רוח, כי אף שצימיו החל לפעם רוח ה' בלהקת בני הכנזאים המהנבאים, וא"כ אין ספק כי נמלאו אנשים רבים בבני ישראל אנשי הכמה מציני לשון אשר מלא ה' אותם ברוח המליצה כידוע שאין שכינה שורה כ"א על איש נבחר צמעלות ובמדות, וצימי דוד כבר היו נתן הכניא וגד החוזה אנשי שם ובני לויס המנלחים בשיר, בכל זאת חכלית המגלה הזאת חורה (כאשר נבאר) כי ידי שמואל כוננו לפאר את משפחת האיש אשר משח למלך על ישראל ולהראות כי הוא כבר נחמד מנטעי נעמנים הן מלך אביו והן מלך אמו.

אולם צימי איזה שופט מן השופטים נהיה הדבר הזה זאת אין לצרר לא מן הכחוב אף לא מן הקבלה, כי הכחוב סתם הדבר ואמר אך ויהי צימי שפוט האופטיים, ודעות חז"ל גם הכה שונות זה מזה ואין להכריע האמת, כי מה שאמרו (ב"ב ז"א) אבנן זהו צועז צוודאי דבר זה במחלוקת שנויה דהא איתא במכות (כ"ג) אמר רש"י ל"ג דברים עשו צ"ד של מטה והסכימו צ"ד של מעלה על ידם, ואחד מהם הוא כי צועז אמר לקולרים ה' עמכם וצ"ד של מעלה הסכימו שמלאך אמר אל גדעון ה' עמך ע"ש. וכבר התעורר המרש"א ח"ד אג והקשה אם אבנן זה צועז א"כ הלא היה זמן רב אחר גדעון ואיך הסכימו מן השמים על ידו? ולא מלא מענה — ועוד איתא במדרש חזיה על פסוק בדוכה את לה' לא נפקד צועז אלא מאותה ברכה וכו' ואם לא היו לצועז עד עתה בניס, צוודאי איכנו אבנן כי באבנן מפורש (שופטים י"ז ע') ויהי לו שלשים בניס ושלשים בנות, ואין לומר כי לאחר שנשא את רות יולדו כל אלה לו שכבר אמרו צ"ב (פס) כשבאה רוח לארץ ממה אשתו של צועז, גם אין להעקש ולומר כי לקח עוד נשים אחרות, שכבר אמרו צכמה מקומות מיר כשבא על רות מת (עיין ברש"י ב"ה א' ב' י"א) וגם התפלא הרב שם מאוד על דברי חז"ל שאמרו אבנן זה צועז, ואמר: אם שרה אמרה על אברם הלצן מאה שנים יולד, איך ילד צועז בן שלש מאות שנה.

אבל ממה שאמרו צכמה מקומות צש"ם ובמדרש ונחרגום יונחן כי רוח היתה צח עגלון מלך מואב אין להוכיח שצועז איכנו אבנן ולומר אם רוח צח מאתים שנה ויוחר (כי אהוד ה' צ"א חק"כו ואבנן חשפ"ז) ילדה, א"כ הגדיל ה' לעשות עמה יוחר מעם שרה אמו, ועוד איך השוצת נערה כזאת על בלתי לכחה אחר הבחורים? על זאת אשיב, כבר נתבאר בחוס' (מיר כ"ג) שכל מקום שאמרו רוח צחו או צח צחו של עגלון היתה, הכוונה אך שהיתה מיוצאי חלציו אחר כמה דורות ע"כ, ע"ש, וא"כ אין מזה ראיה לפתור ואדרבה יש כעין סמך לדבריהם שדוד היה לו נר קודמה עם צית מלך מואב, שכן מלינו בשמואל (א' כ"ב ג' ד') שקילה את פני מלך מואב כי

מבוא השני למגלת רות

כט

ישבו אביו ואמו עמו וישבו עמו כל ימי היות דוד במלודה, ומאין יבוא לו עזרה ממלך עם נכרי עם כזוה צעיני בני ישראל אם לא נאמר כי התימש על משפחת המלך מלך רות המואבית.

אכן אם גם אין לאל ידינו, להוילא לאור מתי היה המעשה הזה, הן זאת אמת ברור כי המגלה הזאת כאשר היא לפנינו נכתבה זמן רב אחר המעשה, והיא מן בועז עד ישי שמי בימי שמואל מתנבא הספר יותר מדור אחד, שכן משמע הלשון וזאת לפנינו בישראל (ד' ז') שמורה על ימי קדם שכבר חלפו זמן רב, ואמר הכתוב כי בימים ההם היה המנהג לקיים כל דבר שלף איש את נעלו, אך בימי שמואל כבר קיימו וקבלו הדברים בתקיעת כף לדעהו כאשר מנינו במשלי כמה פעמים.

ועל פי הדברים האלה יוחד לדעתי ספק עלום בדברי חז"ל (מגילה י' ע"א), כי שם החליטו שרות מטמא את הידים (וא"כ נאמרה ברוח הקדש) ובאסתר יש מחלוקה, והשתדלו להציא ראייה מן הכסוקים כי גם על כותבי מגלת אסתר ללכה רוח ה', ואמרו דברים אשר קלרה יד אנוש מהשיגם אם לא יערה עליו רוח ממרום ע"ש. והלא יפלא איה איפוא יניץ אור הנבואה בספר רות, ואיזה עבר רוח הקדש עליו? כי לפי הנראה אך צבינה אדם נכתבה מידי סופר גאמן לא יגלה לנו עמוקות סתרי לב, אך לא יגיד אותות לאחור ומדשות טרם הנבואה כמו שהוכיח ההלמוד מאסתר, וא"כ מדוע יטמא את הידים? — ואין לומר יען שמואל כתב ספר רות ע"כ ברוח הקדש נאמר, כי לא בל היולא מחמת יד נביא, קודש הוא לה', שהרי שלמה ידידיה אשר דבר עמו ה' פעמים היה נביא, כמו שאמרו בכמה מקומות לפה שלמה בדר"ק ובפרט שבספר שיר השירים חשב לדעת חז"ל לפוני העתידות על הגלות ועל הגאולה, ובכל זאת יש דעות (שם) כי קהלת אינו מטמא את הידים שחכמתו של שלמה היא? אולם לפי דברינו יולדק זה, כי במגלת אסתר אשר כתבו מרדכי ואסתר אך אשר דאו צעיניהם אין הדעה נוחתת כי רוח ה' דבר גם לולא יש סמך, אבל ברוח שם שמואל לפני בני ישראל קורות מני קדם אשר הוא לא ראה ולא ידע צודאי לא סמך על פי השמועה או רושמי העתות שהיו לפניו (כי ידוע הוא שכל הסיפורים ברבות עתים וימים לא ינללו מסוגי הטעות ודברי שוא) אם לא נשמת שדי הבניהו לברר וללצן ולהוילא יקר מזולל. ולזה אין ספק שברוח הקדש נאמר.

ואחרי אשר כתבאר לנו כי ארכו הימים בין מעשה בועז לכתיבת המגלה כאשר היא במחכתה עתה, נחקור מה ראו על ככה לחבר לעת כזאת הספר הזה, כי אם נאמר כדעת המבארים שבעצור התועלת היולא ממנו הנמידו אותו לכתיב קדש מדוע אחרו עד עתה מלכתוב הדברים האלה לזכרון בספרי קדש? — ולכן אומר אני, הנה מודעת זאת כי אויבים נכפז הקיפו תמיד את דוד גם טרם הגיעו למלכות גם אחרי כן, וישטמוהו בעלי חני הלשון, ודרכו את לשונם דבר מר להלשינו אל המלך שאלו ולהבאיש את ריחו גם צעיני העם כנראה מכמה מקומות בההלים, וא"כ אין לספק כי האנשים האלה שמחו במלוא שלל רב אם מלאו שום שמץ דופי במשפחתו,

ולזה

מגלת רות א

תרגום אשכנזי ל

א (א) וַיְהִי בַיּוֹם שֶׁשָׁפֵט הַשְּׁפֹטִים
וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וְיִלְךְ אִישׁ
מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה לָגוּר בְּשָׂדֵי
מוֹאָב הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו:
(ב) וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם
אִשְׁתּוֹ נַעֲמִי וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָיו
מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן אֶפְרַתִּים מִבֵּית

א (א) צודער צייט, דא דיא
ריכטער נאך רעגער-
טען, ענטשטונד איינסט הונ-
גערסנאטה אים לאנדע. דא
ריוועט איין מאן אויס בית לחם
יהודה, אום זיך אים געפיל-
דע מואב'ס אויפצוהאלטען,
ער, זיינע פרויא אונד זיינע
צווייא זעהנע. (ב) דער מאן
היעם אלימלך, זיינע פרויא
נעמי אונד זיינע צווייא זעהנע
מחלון אונד כליון, בירגער צו
אפרת

לחם

ר ש י

א (א) וַיְהִי יוֹמֵי שָׁפוֹט הַשּׁוֹפְטִים. לַפְּנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ שָׁלוֹל שֶׁהָיוּ הַדּוֹרוֹת מִתְּפָרְנָסִים עַל יַדֵּי
שׁוֹפְטִים וַבַּיּוֹם אֲבָנָן הָיָה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ אֲבָנָן זֶה בּוֹעֵז: וְיִלְךְ אִישׁ. עֶשֶׂר גְּדוֹל
הָיָה וּפְרָנָס הַדּוֹר וַיֵּלֶךְ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לַחֹוֶה לְאֶרֶץ מִסְּנֵי כְרוֹת הָעֵין שֶׁהִיָּתָה עֵינוּ לָרָה בְּעַנְיִים
הַנְּאִים לְדוֹחֵקִס לִכְךָ נַעֲנָשׁ: (ב) אֶפְרַתִּים. תּוֹבִים וְכֵן בֶּן תּוֹחוֹ בֶן כּוֹף אֶפְרַתִּי (שְׁמוֹאֵל א' א')
אֲבָנִים

ב א ו ר

א (א) וַיְהִי בַיּוֹם שֶׁשָׁפוֹט הַשּׁוֹפְטִים, לַפְּנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל, וַבַּיּוֹם אֲבָנָן הָיָה שֶׁאָמְרוּ חו"ל
אֲבָנָן זֶה בּוֹעֵז, מִפִּי רַש"י, וְרַלְב"ג נִתַּן בְּס' שׁוֹפְטִים טַעַם לְדַבְרֵיהֶם, לִפִּי שְׁמֵינוּ
שְׁבוּעָה הָיָה מִבֵּית לֶחֶם, וּמַעֲנֵינוּ נִרְאָה שֶׁהִיא שׁוֹפֵט אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא מֵלִינוּ בְּכָל הַשּׁוֹפְטִים שֶׁהִיא
אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם זוֹלַת אֲבָנָן, לִכְךָ אָמְרוּ אֲבָנָן זֶה בּוֹעֵז, וְהַנִּרְאָה לִי מָה שֶׁאָמְרוּ בַּיּוֹם אֲבָנָן הָיָה
אֵין פְּרוֹשׁ שֶׁהִיא תַחֲלַת הַמַּעֲשֶׂה בַּיּוֹם, כִּי אִם נַעֲיִין בְּשׁוֹת שְׁפִיעַת אֲבָנָן שֶׁהִיא ז' שְׁנִים כֹּאשֶׁר
נֶאֱמַר בְּשׁוֹפְטִים י"ב, וְכַבֵּר אָמַר הַכְּתוּב פֶּה שִׁשָּׁו מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן כַּעֲשֶׂר שְׁנִים בְּאֶרֶץ מוֹאָב וְא"כ אֵיךְ
יִוָּלַד אֲבָנָן לְהִיּוֹת שׁוֹפֵט צַעַת הַלֵּכֶת אֱלִימֶלֶךְ וְגַם אֲח"כ בְּשׁוֹב נַעֲמִי לְאַרְצָה, אֲלֹא פְרוֹשׁ שֶׁהִיא
גּוֹף הַמַּעֲשֶׂה בַּיּוֹם אֲבָנָן. וְאִלּוּם בְּסִפְר יוֹסִיפּוֹן לְרוֹמִיִּים כְּתוּב כִּי הִיא הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אַחַר מִיתַת
שְׁמֵשׁוֹן, וְא"כ אֲבָנָן אִינוּ בּוֹעֵז: שְׁשׁוֹט, אָמְרוּ חו"ל דוֹר שׁוֹפְטִים אֶת שׁוֹפְטֵי אֲדָמִים לֹו טוֹל
קִיסָם וכו', יִרְאָה שְׁדַרְשׁוּ מִיתוֹר מֵלֶת שְׁשׁוֹט, אֵף כִּי בֶן דֶּרֶךְ הַכְּתוּב, כְּמוֹ לַפְּנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל
כִּי שְׁנֵיהֶם שֶׁסֶּה הַפּוֹעֵל: מִבֵּית לֶחֶם, נִרְאָה כִּי בֵּית לֶחֶם אַחַר הָיָה לִכְךָ הוּא סוֹמֵךְ בֵּית לֶחֶם
לְיְהוּדָה מֵרַד"ק, וְכֵן מֵאֲלוֹהַּ צַעֲרֵי זְבוּלוֹן, דְּכַתִּיב וְאִמְרוּן וַיִּדְאַלְהָ וּבֵית לֶחֶם (יְהוֹשֻׁעַ י"ט ט"ו):
לָגוּר, לֹא הִיא בְּתַחֲלָה דַעַתָּה לְהַשְׁתַּקְעַר לְגוֹר שֶׁסֶּה עַד כְּלוֹת יַמֵּי הָרַעַב, וְאַח"כ יִשׁוּבוּ לְאַרְצָם:
(ב) אֶפְרַתִּים, תּוֹבִים, ד"א בֵּית לֶחֶם נִקְרָא אֶפְרַת, מֵרַש"י, וְהוּא מְדַבְּרֵי חו"ל, וּבִאֲמַת מֵלִינוּ
מֵלֶת אֶפְרַת עַל ג' דְּבָרִים, אִם הוּא מַשְׁבֵּט אֶפְרַים כְּמוֹ הַאֶפְרַתִּי אֲתָה; אִם הוּא גַר בְּהַר אֶפְרַים
כְּמוֹ בֶן תּוֹחוֹ בֶּן כּוֹף אֶפְרַתִּי; אִם הוּא מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה הַנִּקְרָא אֶפְרַת כְּמוֹ וְדוּד בֶּן אִישׁ אֶפְרַתִּי.
וְהִנֵּה לִפִּי קִבְּלַת חו"ל שֶׁהִיא אֱלִימֶלֶךְ מִמַּשְׁפַּחַת יְהוּדָה, לֹא נוֹכַל לְפַרֵּשׁ פֶּה רַק שֶׁהִיא מַעֲרֵב אֶפְרַת,
וּמֵאֲמַר הַכְּתוּב אֶפְרַתִּים, לְהוֹדִיעַ כִּי תּוֹבִים הָיוּ שֶׁסֶּה, וְכֵן מִתּוֹרָם בִּל"א (בִּירְגֵעַר), וְצַעֲבוֹר
שֶׁאָמַר אֶפְרַתִּים כְּכָל מִבֵּית לֶחֶם פַּעַם אַחַר כִּרְכַּס לְבוֹא יַחַד. וְכַתֵּב רַאשׁ"ע וְרַד"ק כִּי נִקְרָא שֶׁסֶּה
הַמְּקוֹם אֶפְרַת עַל שֶׁסֶּה אֶפְרַת אֶת כְּלָב, וְאִינוּ נִכּוֹן, כִּי בְּכָל מְקוֹם שֶׁמֵּלִינוּ שְׁתֵּי שְׁמוֹת, אִם
בִּיבִיחַ

ה מ ע ר

א (ב) אֶפְרַתִּים מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה, אָמַר הַמְּבַאֵר כְּתַב הַרַאשׁ"ע וְרַד"ק כִּי נִקְרָא שֶׁסֶּה הַמְּקוֹם
אֶפְרַת וכו' וְאִינוּ נִכּוֹן, כִּי בְּכָל מְקוֹם שֶׁמֵּלִינוּ שְׁתֵּי שְׁמוֹת אִם בִּיבִיחַ מֵלֶת הִיא אִו הוּא אִו
הַשֶּׁס

הרגום אשכנזי

אפרת, דאז אויך בית לחם יהודה הייסט. זיא קאמען אויך ווירקליך אין באז געפיל-דע מואב'ס אן, אונד בליע-בען דאזעלכסט. (ג) אליכילך נעמי'ס מאן אבער שטארב, דא בליעב נאך דיא פרויא צו-ריק מיט איהרען צווייא זעה-נען. (ד) דיעוע נאכהען זיך מואביטישע פרויען; דיא איי-נע היעס ערפה, דיא אנדע-רע רוח. נאצדעם זיא נון דאזעלכסט אונגעפעהר צעהן יצהרע געוואהנט, (ה) שטאר-בען

מגלת רות א

להם יהודה ויבאו שדי-מואב ויהיו-שם: (ג) וימת אלימלך איש נעמי והשאר היא ושני בניה: (ד) וישאו לדם נשים מאביות שם הארת ערפה ושם השנית רות וישבו שם כעשר שנים: (ה) וימתו גם

גם

רע רוח. נאצדעם זיא נון דאזעלכסט אונגעפעהר צעהן יצהרע געוואהנט, (ה) שטאר-בען

ר ש י

אשכנזים. ראה חשיבותו שהרי השיא עגלון כלך מואב את בתו למחלון דאמר מר רות בתו של עגלון היתה. דבר אחר אכרתים בית לחם קרויה אפרת: (ג) איש נעמי. למה נאמר מכאן אמרו אין איש מת אלא לאשתו:

(ה) גם

ב א ו ר

ביניהם מלת היא או הוא, אז השם הנכתב באחרונה נחדש אחר הראשון, כמו אכרס הוא אכרהס, בלע היא לווער, ודומיהם (ואחד יולא מן הכלל והוא וישכם ירובעל הוא גדעון (שופטים ז' א') אף שנוכל לומר לכך קראו הכתוב בתחלה בשם ירובעל לפי שהוא נעשה אה"נ עיקר על המעשה הגדול אשר עשה להרם מזבחות הבעל, וראי' לזאת, כי מלינו ולא עשהחסד עם בית ירובעל גדעון, הלא זוכר המקרא בכ"ס ירובעל תחלה, כי שם גדעון נעשה טבל לו) ולדבריהם תחת שמלינו בדרך אפרת היא בית לחם, היה לו לומר בבית לחם היא אפרת. ע"כ אומר חני, מתחלה היתה וקראת שם העיר אכרת, ואח"כ נחדש לה בית לחם לסבה מה הנעלמה ממנו, ומה לנו לחקור אחרי שמות בני אדם או מדינות אשר הונחו מרובן איש ואיש? אמנם רש"י כתב (בשמואל א' י"ז י"ג) בית לחם יושבת בארץ אכרת, וא"כ נוכל לומר גם פה אכרתים שהיו ממדינת אפרת דהיינו מעיר בית לחם, ולא הוכבל הענין: (ג) והשאר האשה, הזכיר זאת בעבור הפסוק שלאחריו, ושעורו אחר מות בעלה, לא חזרה לארצה, רק היתה יושבת פה עם שני בניה, והמה נשאו להם נשים. ודרך המקרא כאשר יחזיר פעל אחד אל שני נושאי המאמר, יאמר הכעל על מין הנושא הדבק בו, לכך הוא הזכיר ותשאר בלשון נקבה

ה מ ע ר

השם הבא באחרונה נחדש וכו' ולדבריהם תחת שמלינו בדרך אפרת היא בית לחם (בראשית מ"ח ז'), היה לו לומר בית לחם היא אפרת ע"כ ע"ש. והיה אין זה ראיה מוכרחת, כי באמת השם השני הוא תמיד ליתר באור, אם שהוא נחדש או שהוא יותר מורגל בפי ההמון, וכמו שכתב הוא עלמו על ירובעל הוא גדעון וכן נאמר כאן, כי אף שכלב קרא את העיר לכבוד אשתו אפרת בכל זאת שמה הרגיל היה בית לחם, וכן מלינו על פי רוב כי נקראה אך בית לחם. אולם הפסוק שהביא, הוא בעלמו סותר לדברי הראש"ע ורד"ק, כי אם כלב בבואו לארץ קרא את העיר אפרת איך יאמר יעקב לבוא אפרתה, בדרך אפרת? האם נאמר על זה כי רוח נבואה נוססה בו?

גַּם־שְׁנֵיהֶם מַחֲלוֹן וְכַלְיוֹן וְחַשְׂאֵר
 הָאִשָּׁה מִשְׁנֵי יְלָדֶיהָ וּמֵאִשָּׁה:
 (ו) וְתַקֵּם הוּא וְכַלְתִּיהָ וְחָשַׁב
 מִשְׁדֵּי מוֹאָב כִּי שָׁמְעָה בְשִׁרְתָּהּ
 מוֹאָב כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־עַמּוֹ
 לָתֵת לָהֶם לֶחֶם לֶחֶם: (ז) וַתֵּצֵא מִן־
 הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה־שָׁמָּה וּשְׁתִּי
 כַלְתִּיהָ עִמָּה וַתֵּלְכֶנָּה בְּדֶרֶךְ
 לְשׁוּב אֶרֶץ יְהוּדָה: (ח) וַתֹּאמֶר
 נַעֲמִי לְשְׁתִּי כַלְתִּיהָ לְכַנֶּה שְׁבִנָּה
 אִשָּׁה לְבֵית אִמָּה יַעֲשֶׂה יְהוָה
 עִמָּכֶם חֶסֶד כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם עִם־

יעש קרי

המתים

בען אויך דיעזע ביידען, מחלון
 אונד כליון, אונד דיא פרוי
 בליעב נור נאך אללין איבריג
 פאן איהרען ביידען זעהנען
 אונד איהרעם מאַנע. (ו) ענד־
 לך מאַטע זיא זיך וויעדער
 אויף אונד איהרע שוועגער־
 טעכטער מיט איהר, פאן דעם
 געפילדע מואב'ס אבצוריווען;
 דען זיא האַטע דאָזעלכסט
 פֿערנאַטמען, דאָס דער עוויגע
 זיין פֿאַלק וויעדער בעדאַכט,
 אונד איהנען בראָד געגעבען,
 האַבע. (ז) זיא צאָג אַל־
 זאָ הינוועג פֿאן דעם אָרטע,
 וואָרין זיא ביזיעטצט וואָר, אונד
 איהרע צווייא שנהרע מיט
 איהר. אַלס זיא נון אויף דעם
 וועגע וואָרען נאָך דעם לאַג־
 דע יהודה'ס, (ח) שפראַך נעמי

זו איהרען ביידען שניהרען: קעהרט דאָך אום אונד געהעט צוריק, יעדע צום הויזע
 איהרער מוטטער. דער עוויגע ערצייגע אויך זאָ פֿיעל גיטע, אַלס איהר דען פֿערשטאַרבע־

נען

ר ש י

(ה) גם שניהם. מהו גם בתולה לקו בממונס ומזו גמליהם ומקניהם ואזר כך מזו גם הם:
 (ו) ותלא מן המקום. למה נאמר הרי כבר נאמר ותשב משדי מואב ומהיכן תשוב אם לא
 תלא מן המקום שיהיה עם אלא מגיד שיליח לדיק מן המקום ניכרת ועושה רושם כנה זוה
 פנה הודה פנה הדרה פנה שבה של עיר וכן וילא יעקב מבאר שבע (בראשית כ"ב):
 כי

ב א ו ר

נקבה ולא ויחזרו, ורבים נכה: (ח) וחשאר, שערות ותשאר האשה לבדה, הראב"ע: (ו) ותקם,
 שורש קום יאמר גם על הזרו לעשות דבר מה ובל"א (ויק' וויפוטחען): ותשב, במתשבתה, הראב"ע
 והוא כמו לשוב, ובשסוק שלאחר זה אומר ותלא שינאה בפועל. ולרש"י דרך אחרת בזה. ולפי
 הכלל אשר הניח אדונינו הרמב"מ בתרגומו על התורה, לשרש המקרא בכלל ובפרט, מוכל
 לומר גם פה בדרך כלל ופרט, בתולה אומר הכתובות, ואח"כ מפרש פרטי הדברים, משוכה
 ומסליכותה לארץ יהודה. ואם יקשה האומר אם לא רכתה נעמי בהליכת שתי כלותיה, מדוע
 לא מתנה בהן מיד קודם ויליחן מהמקום? התשובה ע"ז, אולי לא ידעה נעמי מקודם שדעת
 כלותיה לשוב עמה לארץ יהודה, רק הולכות ללוותה עוד כנרת ארץ ומדויק ככתוב באמרו
 ותלכנה בדרך וגו', פירושו כאשר הנייה נעמי שדעתן ללכת אל ארץ יהודה, או אמרה למה
 תלכנה עמי? ולפי מה שכתבתי בהקדמ' שדעת נעמי היתה רק לבחן מאיזה עמם שתזגינה
 אבל לא להחיותן, לא ויקשה כלל, כי אין קפידא בדבר אם היא עתה אמריה תאמר אם לאמר
 זמן: (ו) והלכנה, שני ווי"ן מן ותלכנה ומן ותאמר מתכנים המאמר, ושירושו כאשר הלכו אז
 אמרה: (ח) אשה לבית אמה, ע"ד הכתוב ותגד לבית אמה (בראשית כ"ד): המתים, שערות
 הטובה

נען אונד מיר ערצייגט האבט.
 (ט) דער עוויגע געבע, דאס
 איהר וויערער רוהע פֿינדעט,
 יעדע אים הויזע איהרעס קינפֿ-
 טיגנין עהעמאָננעס! נעמי קים=
 טע זיא; זיא אָבער ערהובען
 איהרע שטיממע, וויינטען,
 (י) אונד שפראַכען: ניין! וויר
 וואָללען מיט דיר צו דיינעם
 פֿאַלקע ריזען. (יא) יענע
 שפראַך: קעהרט דאָך צוריק!
 וואָצו וואָללט איהר מיט מיר
 ריזען? האָבע איד דען נאָך
 זעהנע אין מיינעם לייבע, דאָס
 זיא איינסט אייערע מעננער
 ווערדען קעננטען? (יב) קעה-
 רעט דאָך אום מיינע טעכטער!
 געהעט! איד בין נונמעהר
 וואָהרליך שאָן צו אַלט פֿיר
 איינען מאָן, אונד ווען איד אויך

הַמַּתִּים וְעַמְדֵי: (ט) יִתֵּן יְהוָה לָכֶם
 וּמִצָּאן מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִשָּׁה
 וְהַיִּשָּׁק לָהֶן וְהַשְּׂאֵנָה קוֹלָן
 וְהַתְּכַיֵּנָה: (י) וְהָאִמְרָנָה לָהּ כִּי-
 אַתָּךְ נָשׁוּב לְעַמְּךָ: (יא) וְהָאִמֵּר
 נַעֲמִי שְׁבִנָּה בְּנָתִי לְמָה תִּלְכְּנָה
 עִמִּי הָעוֹד-לִי בְּנִים בְּמַעֵי וְהִיוּ
 לָכֶם לְאִנְשִׁים: (יב) שְׁבִנָּה בְּנָתִי
 לָכֵן כִּי זָקַנְתִּי מִהֵיוֹת לְאִישׁ כִּי
 אָמַרְתִּי יִשְׁלִי תִקְוָה גַם הֵייתִי
 הַלַּיְלָה לְאִישׁ וְגַם יִלְדֵתִי בָּנִים:
 (יג) הֲלֵהֶן וְהַשְּׂבַרְנָה עַד אֲשֶׁר

יגדלו ב' טעמים
 זאגען וואָללעט מיר בלייבט נאָך האָפֿפֿנונג, יא איד וואָרע שאָן דיעזע נאַכט אי נעם מאָננעם,
 געבאָהרטע זאָגאר שאָן זעהנע: (יג) וואָללעט איהר דען זאָ לאַנגע אויף זיא האַררען, ביז
 זיא

ר ש י

(יב) כי זקנתי מהיות לאיש. שאנשא לו ואוליד בניס ותנשאו להם שאינס אסורים
 לכס ואינכס אסורות להם משום אשת אחיו שלא היה בעולמו שאינה זקוקה ליבס לפי שלא היו
 למחלוק וכליון קדושין בהן שנכריות היו ולא נתגייירו ועכשיו הן באות להתגיייר כמו שנאמר כי
 אתך נשוב לעמך מעתה נהיה לעם אחד: כי אמרתי יש לי תקוה. כי אפילו אמר לי לבי יש לי
 תקוה לינשא עוד וללדת בניס: וגם הייתי הלילה לאיש. ויותר מכן אפי' הריתי הלילה זכרים:
 וגם ילדתי בניס. או אפי' כבר ילדתי בניס: (יג) הלהן תשברנה. בתמיה שמא להם תכפנה עד

ב א ו ר

הטובה אשר עשיתן עם המתים בעודם חיים: (ט) יתן ה' לכם, יחסר פעול הנתיב, וראצ"ע
 פירש בעל, ויונתן תרגם יהב ה' לבון אגר שלים, ולכולם חסר העיקר, ולדעת הר"י עראמה
 שצורו יתן ה' לכם אשה, בית אישה, ואז תמלאן מנוחה, ולדבריו בית אישה הוא פעול הנתיבה,
 ויהיה ומלאן מנוחה כמו מאמר מוסגר, ואין הנגינה מסכים לפירושו, כי כלל מונח בכל מאמר
 מוסגר יבוא המפסיק היותר בסופו, ופה המפסיק היותר במלת לכם כידוע למדקדקים, ולכן
 אומר אני שפעול הנתיבה הוא, ומלאן מנוחה אשה בית אישה, והוי"ו מן ומלאן משמש במקום שי"ן
 ושצורו ה' יתן שתמלאנה מנוחה, כמו מי יתן והיה (דברים ה' כ"ז) שפרשו מי יתן איהיה, ויבוא
 המפסיק הגדול על מקומו על נכון בסוף מאמר הראשון: לכם, מ"ס תחת נו"ן, וכן עמכם,
 עשיתם, במקרא שלפניו: בית אישה, כמו בבית אישה וכן בית אישה נדרה, ורבים כן: וחשאנה,
 בנות האל"ף והשי"ן בסגול, הרד"ק, ופעמים נראית האל"ף ע"י סגול, והשי"ן צו"א: (יב) לכן,
 נגרע ה"א הנקבה מהמכתב, וכן לעיל ומלאן: כי אמרתי, שצורו, אף אס אני אומר לכם
 שיהיה לי תקוה שינשא איש אותי, ויותר מזה אס ישא איש אותי הלילה, או אפילו שבכר ילדתי
 בניס זכרים, בכל זאת מה יועיל לכם להלך עמי? כי הלהן תשברנה? (יג) הלהן תשברנה,
 הנו"ן

יג
 ל
 מ
 (י)
 ו
 ד
 ש
 ח
 שווי
 נעמי
 אשר
 ועמד
 נוני
 הנה
 הנו"
 וגם
 והשני
 ויש
 סו
 ולדעת
 בראש
 ואולם
 הלירי
 כי מר
 כי מר
 ומ"ס
 מ
 וטעם
 לוחמה
 ה' מר
 וחתן
 ע
 הויה
 ו
 הפרוד
 דגשות
 (יג) אל
 מריר
 לי
 לפירושו
 גס אס
 א
 מנוח.

מגלת רות א

תרגום אשכנזי לב

יגדלו הלהן תעגנה לבלתי היות
לאיש אל בנתי כי-מר-לי מאד
מכם כי-יצאה בי יד-יהוה:
(יד) ותשנה קולן ותבכינה עוד
ותשק ערפה ל-המותה ורות
דבקה-בה: (טו) ותאמר הנה
עברה יבמתך אל-עמה ואל-

חסר א'

אלהיה

זיא גראם ווערדען? וואללעט
איהר אייך איהרענטוועגען
ענטוואגען איינעם אנדערן מאג?
נעם צו ווערדען? ניכט דאך,
מיינע טעכטער! עם ווירדע מיר
אייערנטוועגען ערשט זעהר
שמערצהאפט זיין, דאס דיא
האנד דעם עוויגען מיך גע-
טראפפען. (יד) זיא ערהובען
זעממטליך איהרע שטיממען,
אונד וויינטען אבערמאהלס.
דארויף קיסטע ערפה איהרע

שוועגערמוטטער (צום אבשיעדע), רות אבער וויך ניכט פאן איהר. (טו) דא שפראך
נעמי: זיעה! דינע שוועגערין רייזט וויעדער צו איהרעם פאלקע אונד איהרען געט-
טערן

ר ש י

אשר יגדלו לשון שברו על ה' אלהיו (תהלים קמ"ו): תעגנה. לשון חסור כלל כמו עג עוגה
ועמד בתוכה ויש פותרין לשון עיגון ולא יתכן שאם כן היה לו לינקד הנו"ן דגש או לכתוב שני
נוני"ן: כי ילאה בי יד ה'. אמר רבי לוי כל מקום שנאמר יד ה' מכת דבר היא ובנין אז לכולם
הנה יד ה' הויה (שמות ט'): (טו) הנה שנה יבמתך. זה טעמו למעלה תחת הש"ן לפי שהוא

ב א ו ר

הנו"ן מן הלהן תחת המ"ם, ומלת תשברנה דבוק עם אות למ"ד או עם מלת אל, הראב"ע,
וגם מנינו דבוק עם מלת על, כמו שברו על ה' (תהלים קמ"ו), ולכן הלהן הראשון פרושו עליהן,
והשני בעבור. וכן תרגם יונתן, דלמא להון, ואח"כ פירש הבדילהון וכו': העגנה, לשון חסור
ויש פותרין לשון עיגון, ולא יתכן, שא"כ היה לו לנקד הנו"ן בדגש, או לכתוב שני נונין, רש"י,
ולדעתי שרשו עגה, אך לפ"ז היה לנקד הגימל בסגול כמו תינשינה, ולכן הרשיק הרד"ק זאת
בשרשיו, ויאמר כי שרשו עגן, ובא הנק תמורת הדגש להקל על הלשון, וענינו איחור ועכוב,
ואולם אחר שמנינו בגזרת נל"ה שיבוא אחר עי"ן הפעל על הרוב יו"ד, נוכל לומר שזא פה
הלירי המושך יו"ד, תחת סגול ואחריו יו"ד, וא"כ שרשו עגה: אל בנוחי, אל תלכנה עמי:
כי מר לי, יונתן תרגם, ארום מרור לי מנכון וכו', ואינו מיושב חבור והמשך הפסוק. והנכון
כי מר הוא עבר מפעלי הכפל, ובתשלומו מרר, ויתורגם בל"א כבנין התנאי (עם ווירדע א. ז. ו.ו).
ומ"ם מכס הסבה הגורמת, כמו משד עניים עתה אקום, כלומר בעבורכס ומלד אהבתי אתכס.
ועעם הכתוב לדעת ידידי האהוב ר' יואל ברי"ל כזה: אתן חשבתן, אם תלכו עמי, תהיה לי
לוחמה, והקל מעלייך ה', לא כן! כי אם תלכנה עמי, ותהיינה עמדי בלרה, אז תהיה לי יד
ה' מר מאוד מלפניס, כי איכנה אוכל לראות ברעה אשר יקרה אתן, וטוב לי שאסבול לבד
ואתן עליינה לביתכון ותתענגנה על רוב שלום, וכן תרגמתי: יד ה', מכה, כמו הנה יד ה'
הויה וגו': (יד) ותבכינה עוד, כתרגומו עוד זמנא אחריונא: ותשק ערפה, הוא נשיקת
הפירוד, אם יפרד איש מרעהו, ואשה מרעותה: (טו) יבמתך, הנספר יבמת ולא יבמה בראית
דגשות התי"ו: אל עמה, לעד שנתגיירו, הראב"ע, ויפה תפש אותו הר"י עראמה כי אין

ה מ ע ר

(ג) אל בנוחי וגו', אל תלכנה עמדי הראב"ע, אולם יונתן תרגם בצעו ברתי לא תמרוון נפשו ארום
מריר לי יותר מנכון, ולדעתו מלת מר מושך אחרת עמה, ולא ידעתי מדוע לא יתשב המקרא על נכון
לפירושו (כאשר חשב המבאר) כי אמרה אתן תמרוו את חיי יותר עוד אם תלכנה עמדי הלא מר לי מכן,
גם אם אך לבדי אשוב, יען אין לי עוד מכיר בעירי, אולם אתן תשובנה אל בית אביכן ותמלאנה
מנוח. (טו) אל עמה, אמר המבאר לעד שנתגיירו הראב"ע, ויפה תפש עליו הר"י עראמה
וכו'

תרגום אשכנזי

מגלת רות א

אלהיה שובי אחרי יבמתך:
(טו) ותאמר רות אל תפגעיי בי
לעזבך לשוב מאחריך כי אל-
אשר תלכי אלק ובאשר תליני
אלין עמך עמי ואלהיך אלהי:
(יז) באשר תמותי אמות ושם
אקבר כה יעשה יהוה לי וכה

טעון צוריק: געהע איהר דאך
נאך. (טו) רות אנטווארמעטע:
דרינגע דאך ניכט זא זעהר אין
מיד, דאס איך דיק פערלאס-
סען אונד פאן דיר רויזען זאלל.
דען נור ווא דוא הינרייזעסט,
ווערדע אויך איך רויזען, אונד
ווא דוא בלייבסט, דא בלייבע
איך אויך: דיין פאלק איזט נון
אויך מיין פאלק, אונד דיין
גאטט אויך מיין גאטט. (יז) ווא
דוא שטערבען ווירסט, ווילל
איך אויך שטערבען, אונד דאָרט בעגראַבען ווערדען: דער עוויגע שמראַע מיך אונאוויי-
הער.

ר ש י

לי עבר בנקר הוא שנה (אסתר ב) טעמו למטה כב"ת לפי שהוא לשון הווה וכן כל כיוצא בהם:
(טו) אל תפגעיי בי. אל תפגעי בי: כי אל אשר תלכי אלך. מבין אחר רבותינו ז"ל גר שבא
להתגייר מודיעים לו מקצת עונשים שאם בא לחזור בו יחזור שמתוך דבריה של רות אהיה למד
מה אמרה לה נעמי אסור לנו ללכת חוץ לתחום שבבת אמרה לה באשר תלכי אלך. אסור לנו
להתייחד נקבה עם זכר שאינה אישה אמרה באשר תליני אלך. עמנו מובדלים מאשר עמים
בש אמות ולא עשרה ממות עמך עמי. אסור לנו עבודת אלילים אלהיך אלהי. ארבע מיתות
נמסרו לבית דין באשר תמותי אמות. שני קברים נמסרו לבית דין אחד לנסקלין ונשרפין ואחד
לנהרגין ונתקין אמרה לה ושם אקבר: (יז) כה יעשה ה' לי. באשר התחיל להרע שיאלה בי
ידו

ב א ו ר

יתכן שנעמי תסית אותן לשוב מאחרי ה' ולעבוד אלהים אחרים, הלא כדבר אחת הנבלות
הדבר, אלא בוודאי לא התגיירו עדיין, ומה שאמרה מלת שנה, הוא מוסב על בחינת הדרך
שהלכה ולא על אלהים, באשר חשב הראש"ע: (טו) אל תפגעיי בי, אל תפגעי בי, רש"י, והוא
לשון תחנה ונקמה בהתאמות מה, וכוה יתדמה בדמיון, עם הוראותיו האחרים וכמו וישנע
במקום, סן יסגעיי בדבר, וכן הוא בל"א (יעשהגד חוץ עטושט ביטטען, קדער טנגעהען,
קדער חין זיהן דרינגען): ובאשר תליני, לא כל לונה לינת לילה בלבד כהנחה הראשונה מוצת
התיבה, כי אם הושאל חז"ג גם על שיבה תדירה, לפי שפקר המנוחה בלילה, וכוים יתנועע
אנה ואנה, והראי' על זה בהמרותם תלן עיני (איוב י"ז) אחי תלן מאונתי (שם י"ט) על
לוארו ילין עוו (שם מ"ח) וכן כאן על מקום המנוחה שכונה לו, וכן הוא מתורגם (בליובען):
(יז) באשר תמותי אמות, כלומר אין לי עוד חלק ונחלה בארץ מולדתי, ואין בדעתי לחזור מכל
וכל כי אף אם תמותי ואשאר לבדי לא אשוב שמה, כי אם אמות ג"כ בארץך: ושם אקבר,
וכוה

ה מ ע ר

וכו' וכאלה כי כוה כתב הרי"ע בגזו' לשון עיין בדבריו. אך בער אנוכי ולא אדע מה הושילו הזכמים
האלה בתקנתם? כי גם אם נאמר שלז נתגיירה רות עדיין, בכל זאת בוודאי הוא עון סליחי אם
השיחה נעמי אותה ענה לנבד עוד ע"ו במקום ועברה על לשני עור, כי מה שמאיימין על הגר
הוא אך אם ירדה להיות גר לנדק, אבל להחזיקו מע"ו ממה עלינו. וז"ל הרמב"ם בשרך ח' הלכה
י"ד מהלכות מלכים: וכן איה משה רבינו משי הגבורה לבוף חת כל באי העולם לקבל עליהם
המלות שנלטו בני נח, וכל מי שלא קבל יהרג ע"כ, וא"כ יהיה חייך שיהיה עדיין הקושי במקומה
עומדת, אכן האמת כי אין לנו ללמוד דת ודין מדברי אשה קשת רות אשר דברה מרוב שיה
וכעסה, והדרש תדרש. (יז) ושם אקבר, ידוע כי מני אז השתוקקו בני אדם להקבר בקבר
אבותם

יו
(י)
ל
(יט)
ב
ידו
לדבר
אכהו
וכוה
וקבר
אל
הוא
הדבר
יעשה
מלינו
דוד
מלת
העונג
גאטט
יסריד
למלא
שטע'
וכיניך
לעשה
געקוה
(יט) ב
והחום
הביאו
ולדעת
ענינו
מכרים
נהם,
ויאמרו
אבותם
אשים
II.

מגלת רות א

תרגום אשכנזי לג

יוֹסִיף כִּי הַמּוֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינְךָ :
(יח) וְהָרָא כִּי-מִתְאַמְצָת הוּא
לְלַכֵּת אֶתְּהָ וְתַחְדָּל לְדַבֵּר אֵלַיָּהּ :
(יט) וְתִלְכְּנָה שְׁתֵּיהֶם עַד-בּוֹאָנָה
בֵּית לֶחֶם וַיְהִי כְּבֹאָנָה בֵּית לֶחֶם

הערליך, ווען זעלבסט דער
טאָר מיך פֿאַן דיר טרעננען
זאָלל! (יח) אַלס נון נעמי זאָה,
דאָס זיא זאָ פֿעסט ענטשלאָס=
סען וואָר מיט איהר צו רייזען,
הערטע זיא אויף מעהר מיט
איהר דאָפֿאַן צו שפרעכען;
(יט) אונד זיא רייזטען אַלאָ
צוזאַמען ביז נאָך בית לחם.
אַלס

ותהם

ר ש י

ידו להסמית אישי ולירד מנכסי: וכה יוסף. אס יפריד ביני וביניך כי אס המות: (יח) ותחלל
לדבר אליה. מכאן אמרו אין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו: (יט) ותלכנה שתיהן. אמר רב
אבהו בל וראה כמה חביבים הגרים לפני הקב"ה כיון שנתנה דעתה להתגויר השזה אותה
הכתוב

ב א ו ר

וכזה לא נפרד אף אחר מותינו אצל יהיה תמיד חלקי עמך, כטעם ושכנתי עם אבותי
וקברתני בקבורתם, ועיין גם מה שכתב בספר נתיבות השלום להרמב"מן על מאמר ואתה תבוא
אל אבותיך בשלום (בראשית ט"ז ט"ו) ועל מאמר ויאסף אל עמיו (שם כ"ה ח'): וכה יוסף,
הוא לשון שבועה, ומנהג ל"הק לאמור כן, כאשר מלאנו הרבה פעמים במקרא, והוא לחזק
הדבר ולקיימו, ולפי פשוטו פרושו יעשה ה' לי דבר מה מעונש, ואולם ר' ישעי' פי' על כה
יעשה ה' לאבנר (שמואל ב' ג' ט'), כה יעשה לי טובה, ויש לי להפריש ביניהם כי על הרוב
מזינו אחריהם מלת אס או מלת השלילה, ואו פירושו לשון עונש, כמו כה יעשה ה' לאויבי
דוד אס אשחיר (שמואל א' כ"ה כ"ב), ופרושו, ה' יעניש אותי, אס אשחיר! ואס תהיה אחריהם
מלת כי, הנה או שהוא במקום אס (חב ווען) דכרכו בהרבה מקומות, ואז טעמו ג"כ על
העונש, או שהוא במקום כן (רחם) ואז פרושו עשות טובה, ותרגומו בל"א (זן ווהר זחן) איר
גחטט העופען). והנה גם לדעת רש"י יהי' טעם כה יעשה לי אלהים להרע אף שטעם כי
יפריד מסן השני, כי אע"פ שפירש אס יפריד ביני וביניך כי אס המות, מ"מ דעתו בהכרח
למלא את החסר כזה, כה יעשה לי אלהים בירק המות יפריד. אמנם הנראה יותר נכון הוא
שטע' כי מסן הראשון ולשלילת המאמר, דהיינו כה יעשה לי אלהים אס המות יפריד ביני
וביניך, כי גם הוא לא יפריד, וכמו שזכרנו וכן הוא מתורגם: (יח) מתאמצת, הוא התחזקות
לעשות דבר מה, הן במחשבה והן בפועל, אשר לא יעבור, ובלשון אשכנז (פעטט פֿאָר-
גענקאָמען, פֿעסט ענטשלאָסען): לדבר אליה, שעורו לדבר אליה עוד מדבר הזה:
(יט) בואנה, מקור עם כנויי הרבות, והה"א נוספת, כמו לבדנה קרבנה, הראוי לבדן, קרבן:
והחום, לדעת הראב"ע הוא מפעלי הכפל, ושורש המס כמוהמס גלגל עגלתו (ישעי' כ"ח) ורד"ק
הביאו בשורשיו בשורש היס, והאס ממנו מהומה גדולה (דברים ז'), מהומת מות (שמואל א' ה')
ולדעת כולם הוא מבנין נפעל, וכירי התי"ו לתשלוס הדגש על חסרון נו"ן הנפעל, ופי' רד"ק
ענינו המיה ושאון, ובל"א (אין ערטטווען געוועטלט), ובשמות י"ד פי' רש"י על ויהם את מחנה
מלרים (עדורדיסנט בלע"ז) והוא (בעטייבט, בעטטירלט). וגם יאמר שהוא מחסרי פ"ג ושורש
נהם, והוא מקל וכירי התי"ו תחת הדגש על חסרון פ"א הפעל, ויהי' פרושו שלעקו כולם
ויאמרו הזאת נעמי? אס לא שמלאנו על הרוב יבוא חס"נ על דרך השלמים, אס תהיה ע"הס
אחת

ה מ ע ר

אבותם, כאלו לא ימלאו מקום מנוחה אס לא ישכנו אצל משפחתם — ולזה אמרה גם לזאת כל
אשים לבני, ועמך אקבר, ולכן גם המות לא יפריד בינינו כאשר השכיל לתרגם הרב המבאר.

תרגום אשכנזי

מגלת רות א

וְהָיָה כָּל-הָעִיר עֲלֵיהֶן וְהָאִמְרָנָה
 הַזֹּאת נִעְמִי: (כ) וְהָאִמְרָנָה
 אֶל-תְּקַרְאָנָה לִי נִעְמִי קְרָאן לִי
 מָרָא כִּי-הִמָּר שְׂדֵי לִי מָאד:
 (כא) אֲנִי מְלֵאָה הַלְכָתִי וְרִיקָם
 הַשֵּׁיבִנִי יְהוָה לְמָה תְּקַרְאָנָה לִי
 נִעְמִי וַיְהוֶה עָנָה בִּי וְשְׂדֵי הָרֶעֱ-
 רֵי: (כב) וְהַשֵּׁב נִעְמִי וְרוֹת

אלס זיא דאזעלכסט אנקאמען
 שטוינטען אללע שטאדטלייטע
 איבער זיא, אונד מאן שפראך:
 דיעזעס זאלל נעמי זיין? (כ) זיא
 אבער אנטווארטעטע איהנען:
 א! נענטט מיך ניכט מעהר
 נעמי (דיא פֿערגניגטע), נענטט
 מיך פֿיעלמעהר מרה (דיא בע-
 טריבטע), דען דער אללמע-
 טיגע האט מיך זעהר בע-
 טריבט. (כא) פֿאלל גינג איך
 פֿאן היער וועג, אונד לעער
 בראַכטע דער עוויגע מיך צו-
 ריק. וויא קענטט איהר מיך

נאך נעמי נענטען, דא דער עוויגע מיר זא פֿיעל עלענד, דא
 דער אללמעכטיגע מיר זא פֿיעל אונגליק צונעשיקט האט? (כב) אלזא וואר נעמי מיט איה-
 רער

ר ש י

הכתוב לנעמי: ותהם כל העיר כולם נתקבצו לקבור אצחו של צועז
 שמתה בו ציוס: הזאת נעמי. ה"א נקודה חטף מפני שהיא בתמיה הזאת נעמי שרגילה ללכת
 בצבים ובפרדים חזיתם מה עלתה לה על אשר ילאתה לחולה לארץ: (כא) מלאה הלכתי. בעושר
 ובנים. ד"א שהיתה מעוברת: ענה בי. העיד עלי שהרשעתי לפניו. ד"א ענה בי מדת הדין
 כמו

ב א ו ר

אחת מאותיות הגרון ובפרטית עם וי"ו המהפך כמו וינאן, וינעל, וינהג, ותנחת, ודומיהם.
 ובאמת לנכון נקל לראות כי כלם דהיינו שורש המה, היס, המס, נהס, מסתעפים מסעיף
 אחד ומתדמים זה לזה, ואין כאן מקומו לבארם בפרטית: והאמרנה, יראה שחסר מהכתוב
 מלת נשים, והראוי ותאמרנה הנשים וכו', ויש אומרים הטעם צעבור שלא הוברר המין ובתרגומו
 (אין טפרותך), כי אז דרך ל"הק לשמש בנקבה כאשר העיר ע"ז הרמב"מן ז"ל: הואח נעמי,
 ה"א נקודה בח"טף מפני שהיא תמוהה, הזאת נעמי רגילה ללכת בצבים ובפרדים? חזיתם מה
 עלתה לה וכו' מפ' רש"י: (כ) קראן, אל"ף נחה, ומלאנוה בראית האל"ף כמו קראן לו ויאלל
 לחס (שמות ב' כ'): קראן לי מרה, דע אף שכל מקום מלינו שמתוק הוא הסוך המר כמו
 שמים מר למתוק ומתוק למר (ישעי' ה' כ') ולא יכלו לשנות מים כי מרים הם, ואח"כ נאמר
 וימתקו המים (שמות ט"ו כ"ג וכו'), מ"מ מלת מר הוא ג"כ הסוך הנועם, וכמו שכתב הראב"ע
 וז"ל, הנועם דבר תענוג, והמר הוא הסוך התענוג, והנועם הוא המאלל המתוק. ואנחנו
 נוכל לתרגם מלת מר ונועם על כמה פנים. נועם (ניט, זאגנענעך, זיבליך, פֿערגניגט,
 גליקליך א. ז. וו). מר (ביטטער, ויספֿערגניגט, בעטריבט, פֿערדרוס, יאזועער, קוועער,
 טאזערן), ודומיהם רבים, ואף שלפי עומק הענין יש הפרש דק בין המלות האלה ובין הוראותיהם
 בל"א, מ"מ אחרי שאין בידינו משפת העברי רק מעט מזעיר, הרשות נתונה לתרגם כל אחד
 לפי ענינו, ובלבד שיהי' התרגום נאה לפשטות הכתוב ולפי עומק הענין. ועיין בהקדמת
 הרמב"מן ל"ס' נתיבת השלום מענין התרגומים: (כא) מלאה הלכתי, מליאה צבנים, מליאה
 בעושר ובכבוד, ועתה ריקס השיבני ה' מכל וכל, כי לעד שעניה היתה, שהרי הסתפקה מלקוטי
 רות כלתה: וה' ענה בי, העיד עלי שהרשעתי לפניו, רש"י, הראב"ע והרד"ק, כי ליעתם
 שורש ענה בקל הוא רק לשון מענה או עדות, ולי נראה כי אף שהוא מהקל הוא לשון עוני, וככל
 הלשון, ופי' ענה הביא עלי עוני (עזענד), והרע הביא עלי רעה (אונגליק). ומלאתי און לי מסירוש
 אדונינו הרמב"מן על הפסוק אודך כי עניתני (תהלים קי"ח כ"א): (כב) וחשב בעמי, הוא בדרך
 כלל

מגלת רות א

הַמּוֹאֲבִיָּה כִּלְתָהּ עִמָּה הַשֶּׁבֶר
מִשְׁדֵּי מוֹאָב וְהָמָרָה בָּאוּ בֵּית
לָהֶם בְּתַחֲלַת קֶצִיר שְׁעָרִים:
ב (ח) וּלְנַעֲמִי מִידַע לְאִשְׁהָ אִישׁ
גְּבוֹר חֵיל מִמְּשַׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ

מִדַּע קָרִי

וְשֵׁמוֹ

תרגום אשכנזי לד

דער שווייגערטאָטער, דער
מואביטערין רות, פֿאַן דעם
געפֿילדע מואב'ס וויערער צו:
ריק געקעהרט; אונד זיא
לאַנגטען צו בית לחם אַן, עבען
אַלס דיא גערשטען-ערנדטע
אַנגינג.

ב (ח) נון האַטטע נעמי איינען

פֿריינד פֿאַן איהרעם מאַן-

נע, איינען ערלען ביערערמאַן אויס דער פֿאַמיליע אלימלך'ס, דעססען נאַמע בועז וואָר.

איינסט

ר ש י

כמו וענה גאון ישראל (הושע ה'): (כב) בתחלת קציר שעורים. בקלירת העומר הכתוב מדבר:
ב (א) מודע. קרוב בן אחיו של אלימלך היה אמרו רבותינו ז"ל אלימלך ושלמון אחי בועז
וסלוני אלמוני הגואל ואבי נעמי כולם בני נחשון בן עמינדב היו ולא הועילה להם זכות
אבותם

ב א ו ר

כלל שלפניו פרט, ופירושו אחר שספר המקרא כל דבר קטן שאירע לה בהליכתה ובשובה, חזר וכולל פעם
אחרת את עיקר המעשה, והוא תשובתה משדי מואב, וטעמו כמו שכתב הראב"ע לדבק הזמן שבאו
בתחלת ימי הקציר, בעבור לקוטי רות: השבה, פעל עבר בה"א הידיעה, והוא זר בלשון, ואביריו ג'
השבה הנמלאו פה, ועל ענין המלה הנראת כפול, אמר חד מן חבריא שער הכתוב, ותשב
נעמי, ורות המואבי' כלתה השבה עמה, משדי מואב:

ב (א) מודע,

הוא משרש ידע לפי שהקרוכים יודעים זה את זה. יותר מאחרים, מרד"ק,
ומלאו לו ריע בבנין אחר, אלופי ומיודעי, וזוה הבנין גם כן הכתיב
שלפניו: גבור חיל, התואר הזה מצינו על שני פנים, (א) שיוסמך לחיל מלת גבור, כמו
גבורי החיל, ויתורגס (טפספערער קריגסמאן), ויתארו בזה אנשי המלחמה היודעים בטיב
ומהות התנהגות המלחמה, וגם אין להם מורך בלבבם לנוס מפני האויב. (ב) שיוסמך לחיל
מלת איש או אשת, ואז יתורגס (רעכטשפפערן, בידער) ויתארו בזה אנשים שלמים ועובדים,
עיין מזה בפי' יתרו בביאור על התורה מהרמב"מ ז"ל. ואם כן לריק שיתורגס פה גם כן
(אין קריגסהער), ויארת לבועז השם הזה לפי קבלת חז"ל שהיה שופט את ישראל ובוודאי היה
איש מלחמה. אך לפי עומק ויופי המליצה לא נכון לתרגם כן, כי למה תועלת יודיע לנו
הכותב המגילה הזאת במעשה רות, אם היה בועז איש מלחמה אם לאו? מה יתן ומה יוסיף
לנו אם אנחנו יודעים את זאת? אמנם אם יתורגס (בידערמאן) יהיה ההודעה הזאת ממדותיו
הנעימות כמו הקדמה לספור שלאחריו, וכי אחרי שהיה איש חס וישר, עושה משפט ולדקה,
לכן רחם מיד על הנערה אשר בארץ נכריה ואין לה אב ואם, וידבר על לבנה. וכן המנהג בכל
הכתובים וסופרים ספורים ודברי הימים. לכן אומר אני כי מלת גבור, לא הנחתו לבד על
בעל כח וגבורה טבעית, או על הכובש את יצרו הרע, רק הוגח גם התואר הזה, על האיש אשר
יש לו יתר שאת (פֿאָרלוֹג) על שארי אחיו, הן על ידי כחו ועוֹלָם ידו, הן ע"י מעלליו הטובים,
או ע"י עשרו וכבודו. והוא שאל השם הזה מן גִּבּוֹר שמראה את עצמו ביתרון המעלה כמו שיש
לאיש יתרון המעלה מאשה, וכן הלוּעז אומר (ער לייגט זיך פֿאַם אַיִן אַטן); וא"כ יתורגס בכל
פעם מלת גבור לפי ענינו, אם ה' לו יתרון במלחמה, או יתרון בלידת חיות ועופות,
כמו הוא היה גבור ליד (בראשית י' ט'), ושם חיל הוא שם דבר לקבולת כח ואומץ לפעול
פעולות

ה מ ע ר

ב (א) איש גבור חיל, עיין בבאור, וכבר קדמהו יונתן בזה לפרש גבור חיל לא מענין גבור
מלחמה

תרגום אשכנזי

מגלת רות ב

וְשָׂמוּ בְעֵז: (ב) וְהֵאמְרוּ רֹת
הַמּוֹאָבִיָּה אֶל-נַעֲמִי אֶלְכֶה-נָּא
הַשָּׂדֶה וְאֶלְקַטְהָ בַשָּׂבָלִים אַחַר
אֲשֶׁר אֲמַצְא-חֵן בְּעֵינָיו וְהֵאמְרוּ
לָהּ לְכִי בְהָי: (ג) וְתִלְךְ וְתִבּוֹא
וְתִלְקַט בַּשָּׂדֶה אַחֲרַי הַקְּצָרִים
וַיִּקַּר מִקְרָהּ חֵלְקַת הַשָּׂדֶה לְבֵעֻז

(ב) איינסט שפראך דיא מואבי
טערין רות צונעמי: ערלויבע
מיר, דאס איך אויפם פעלד גע-
הע אונד אהרען אויפלאזע היג-
טער איינעם הער, ביא וועל-
כעס איך גונסט פינדען ווערדע.
יענע אנטווארטעטע: געהע נור
מיינע טאכטער. (ג) זיא גינג
אלאז הינוועג, קאם אויף איין
פעלד, אונד וויטע אויף, וואס
הינטער דען שניטטערן אב-
פיעל. דא טראף עס זיך, דאס זיא אין איין שטיק אקקער געראטהען וואר, וועלכעס דעם
בעז

ר ש י

אבותם בלאתם מהארץ לחולה לארץ: (ב) אלכה נא השדה. לאחד משדות אנשי העיר אחרי אחד
מהם אשר אמלא חן בעיניו שלא יגער בי: ואלקטה בשבלים אחד אשר אמלא חן בעיניו. אחד
מי אשר אמלא חן בעיניו: (ג) ותלך ותבוא ותלקט בשדה. מלינו מדרש רות עד לא זולת אחת
שהוא אומר ותבוא ואחר ותלקט אלא שהיתה מסמנת הדרכים קודם שנכנסה לשדה והלכה ובאה
וחזרה לציר כדי לעשות סימנים וזיונים שלא תטעה בשבלים ותדע לאנש: ויקר מקרה. לנא
בחלקת

ב א ו ר

פעולות רבות, עיין בבאור הנ"ל, ומלת גבור הוא סמוך, כי ההולכים על משקל פקוד לא
ישתנו בסמיכות ובכנויים, ופרשו שהיה לו יתר שאת בדבר חיל ותרגמתי (עדוער) כי גם זאת
המלה מורה בל"א על יתרון המעלה, אשר ממנו הושאל לזכר שרים גדולים בשם (טרעג).
ויש לי עוד דברים בזה, אמנם חן להאריך: (ב) אלכה נא השדה, לאחד מהשדות:
אחר אשר אמצא חן בעיניו, שלא יגער בי, רש"י. ואם יקשה למה תפחד שיגערו בה,
והלא מחויבים המה לעזוב לעני ולגור ללקוט? נאמר חולי בעבור שהיתה רות מארץ אחת לא
ידעה עדיין מהחייב הזה, ותשבה שהלקט הוא מפאת החסד מבעל השדה ולכל אשר יספון
יתן: (ג) ותלך ותבוא, אמרו במדרש עד שלא זולת אחת, שהוא אומר ותבוא אחר ותלקט
אלא וכו' מפירוש רש"י, ואינו מוכרח, כי מלת בשדה מוסב גם על הפעל ותבוא, כדרך לשון
הקודש, ושעור הכתוב ותלך מעם חמותה ותבוא בשדה אחר ותלקט, ויקר שהיה אותו השדה
שדה של בעז: אחרי הקוצרים, הלקט מה שנופל בשעת הקצירה וישאר אור הקוצרים: ויקר,
שהיה מקרה, פירוש המקום אשר קרה לה ללקוט שם, חלקת השדה וכו': חלקת, בנחיות
השדות של אנשי העיר כלם, וקרא השדה של אחד מהם חלקה, לשי שהוא חלק מן הכלל:
לבעז, כמו של בעז כי הלמ"ד תשמע לשעמים בלשון הקודש במקום יחס המנטרף (יעניטוף):
והה

ה מ ע מ ר

מלחמה, כי תרגם גבור תקיף באורייתא. (ב) אחר אשר אמצא חן בעיניו, לדעת המבאר
לא ידעה היא מן חייב לקט לבני ישראל, אולם לפי מה שפרשנו במבוא השני, נאמר, כי
פחדה, אולי יען היא מעם נמאס ונבזה בעיני עם ישראל לא ינחו ללקט, ובפרט אם כבר
נשאת באיסור לאישה ערס שנתגיירה כוודאי בה יבוא לה.

אֲשֶׁר מִמְשַׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ:
 (ד) וְהִנֵּה-בָעוּ בָא מִבֵּית לָחֶם
 וַיֹּאמֶר לְקוֹצְרִים יְהוָה עִמָּכֶם
 וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְבָרְכֶךָ יְהוָה: (ה) וַיֹּאמֶר
 בָּעוּ לְנַעֲרוֹ הַנֹּצֵב עַל-הַקּוֹצְרִים
 לְמִי הַנֹּעֲרָה הַזֹּאת: (ו) וַיַּעַן הַנֹּעֵר
 הַנֹּצֵב עַל-הַקּוֹצְרִים וַיֹּאמֶר
 נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא הַשֹּׁבֶה עִמָּי
 נַעֲמִי מִשְׁדֵּי מוֹאָב: (ז) וְהָאָמֶר
 אֶלְקָטָה-נָּא וְאֶסְפְּתִי בְעִמְרִים

בועו אוים דער פֿאַמיליע
 אלימלך'ס געהערטע; (ד) אונד
 זיעהע! עם קאם אויך בועו
 אוים בית לחם. ער שפראך
 צו דען שניטטערן: דער עווי-
 גע זייא מיט אייך! זיא ערווי-
 דערטען: גאָטט זעעננע דיך!
 (ה) בועו פֿראַנטע דען דיענער,
 דער איבער דיא שניטטער גע-
 זעטצט וואַר: וועם געהערט
 יענעס מעדען אָן? (ו) דער
 דיענער, דער איבער דיא
 שניטטער געזעטצט וואַר, אַנט-
 וואַרטעטע: עם איזט דאָן
 מואביטישע פֿרויענצימער,
 וועלכעס מיט דער נעמי פֿאַם
 געפֿילדע מואב'ס צוריק גע-
 קאָממען. (ז) זיא האַטטע (צו מיר) געזאָגט: ליעבער! לאַס מיך דאָך בייא דען גארבען
 אויפֿ-

אחרי

ר ש י

בחלקת השדה אשר לבועו: (ה) למי הנערה הזאת. וכי דרכו של בועו לשאול בנשים אלא דברי
 לניעות וחכמה ראה בה שתי שבלים לקטה שלש אינה לקטה והיתה מלקטת עומדת מעומד
 וסוכבת מיושב כדי שלא תשחה: (ו) השבה עם נעמי. הטעם למעלה תחת הז"ן לפי שהוא
 לשון עבר ואינה לשון פועלת: (ז) ותאמר. בלבה: אלקטה נא. לקט השבלים: ואספתי
 בעמרים. שחפה של עמרים:

ב א ו ר

(ד) והנה, יאמר והנה כמתמיה, ראה איך קרה שגם בועו בא לשדה בזהות רות שם! ה' עמכם,
 הוא שאלת שלום איש לרעהו, טרם ידבר עמו מזכרו: (ה) לנער, טעמו משרת, כמו וגחזי
 נערו, ודומיהם: הנצב, בתרגומו דלחמני רב על חלודיא, וכן תרגמתי: למי הנערה, וכי
 דרכו של בועו לשאול בנשים? (ויותר תמוה הלא עת הקציר היה ובכל יום ויום נערות רבות
 יולאות ללקוט, ומדוע שאל על זאת) אלא דבר לניעות וכו', גמרא ורש"י, וראש"ע פי' אולי
 היה לבושה משונה בלבוש ארצה והטיר שהיא נכריה, ולפי דעתי הוא לפי מה שכתוב להלן
 בשם הראש"ע, שיצבה בסוכה לנוח בבוא בועו השדה, ואולי לא הורשה זאת לאחרות להסתפק
 שם, כי הסוכה היתה רק לנעריו ונערותיו, וגם לקולרים, ע"כ תמה למי הנערה: (ו) נערה
 מואביה, אולי ידע הנער שהקורבה של בועו עם נעמי, ואמר אליו השבה עם נעמי, בייבור
 זאת, ושם נערה יתכן שהוא נוסל על כל אשה הנעירה לימים: (ז) ותאמר, פירש רש"י בלבה,
 והנכון בעיני שחסר מלת אלי, כי באמת אמרה זאת אל הנער שיתן לה רשיון ללקוט בשדה,
 ואף שסתם הכתוב ולא פירש מה ביקר? כי אין מהלורך לכתוב כל דבר קטן אשר אין בו תועלת
 להקורא, וגם אשר אינו מדבק ומחבר ספור המעשה, והכותב סומך על המבין שיבין מעלמו,
 ופירוש ותאמר, וכבר אמרה: אלקטה נא, לקט השבלים, ואספתי שחפה של עמרים, מרש"י,
 והנה הרד"ק בפרשיו הפריש בין שורש קצן ואסף, ואמר, אסף נאמר אף על שאינו מסוור,
 וקצן נאמר רק על המסוור. והנה שורש לקט יאמר גם כן על המסוור, וההפך בנייהם,
 שורש קצן יאמר בבחינת שני דברים המסוורים לאספס יחד ובל"א (לזוהאענברוינגטן) כמו
 ויקצן את כל אוכל (בראשית מ"א מ"ו), ולקט יאמר אף על דבר אחד בבחינת החפיסה למלוא

אַחֲרֵי הַקּוֹצְרִים וַתָּבֹא וַתַּעֲמֹד
מֵאֵז הַבֶּקֶר וְעַד-עֵתָה זֹה שְׁבִתָּהּ
הַבַּיִת מֵעַתָּה: (ח) וַיֹּאמֶר בְּעֹז אֲרוֹת
הַלֹּוא שְׁמַעַת בְּתוֹ אֶרֶץ-חִלְכִי
לִלְקֹט בְּשָׂדֵהָ אַחֲרַי וְגַם לֹא-

חעבורי

איין אנדערעס פֿעלד אַהרען אויפֿצוועלן; דוא ברויכסט אויך גאר ניכט פֿאַן היער הינ-
וועג

ב א ו ר

דבר מה ולקחתו ובלשון אשכנזי (אויפֿצוועלן), ואם תעיון במקרא תמצא בכל פעם על אסופת השבילים
יאמר מלת לקט בבנין פֿייל (ואחד יולא מן הכלל אל חלכי ללקוט בססוק שלאחר זה, אף
שגם פה נוכל לדחוק ולפרשו) וזה יורה על חזוק הפעולה ללקט השבילים המפורים הנה והנה
שהוא טורח רב. ואולם בפרשת בשלח אלל המן נאמר לקט בבנין הקל כמו ולקטו לחם, וילקטו
יום וכו', כי שם היה בלי טורח לאסוף כי כסה המן את עין הארץ ונפל לחין מספר, וכמאמר
חכמינו ז"ל שטו העם אין שט אלל טיול בלי עמל וכו' ולכך פירש רש"י פה חלקטה הוא לקט
השבילים, הנופלים בשעת הקצירה כי המה מפורים, ואספתי הוא שחנה, כי הוא דבר
המכונס. אך לפי פשוט הענין נאמר כי מלת בעמרים מוסב על שני הפעלים על חלקטה ועל
ואספתי, ושעורו חלקט אלל העמרים, ומה שלקטתי חאסיף לי להביא הביתה. אמנם לדעת
רעי היקר ר' יואל נר"ו זה הפירוש אינו נכון, כי יקשה לו איך יאמר בועז להלן גם בין
העמרים חלקט אס הוא דבר מותר לכל, או שלכל הפחות כבר הראו אותה לה, אלל טעם
הכתוב שחלה רות מהנער רשות ללקוט שבילים ולאספס אחר כך בעמרים, כדי שיהיה נקל
עליה לשאת, והיתה לריבה לקחת רשות לזה כדי שלא יחשידוה שגנבה עמרים שלמים מן השדה,
והיא מלאה קן בעיני הנער, ואחר שאל לשמה וידע כי ממספחת אדוניו היא, נתן לה רשות
לעשות כאות נפשה, אפילו לשבת בתוך הבית הנזכר כשתראה לנוח ממלאכתה, ולזה תמה בועז
בשראה יתר השאת לה משאר העניים הלוקטים. ואמר עוד שהגוינה מסייעתו כמה שמת
חלקטה נא מוטעם בטעם מפסיק, ואספתי בעמרים במשרת מפסיק, ולו היו ב' הפעלים שייכים
לשם בעמרים יהיו שניהם מחוברים בטעם משרת מפסיק, והשם במפסיק יותר, ושגם לישא
דתרגום נוטה לזה, אבזור כאן ואבנוש שובלין באלומיא, ויתורגם אס כן בלשון אשכנזי (וזה
איך דרך כאלועוען, אונד איר און גארבען אויפֿבינדען, ווטס הינטער דען טניטטערן ליגען
בזייבט): וחבוא, לאחר שהרשתי לה בזה, ותעמוד לעסוק במלאכתה מאז הבוקר ועד עתה:
זה שבחה הבית, זה שיבתה בבית אינה כי אס זמן מועט לנוח שם, וטעם בית פירש הראב"ע
כמו סוכה, פירוש שיטנה בסוכה העושים בשדה לחכות ולסתור מחוס השמש, ואמר הנער אל
תבעום עלי כי היא יושבת פה רק זמן מועט, ומלת זה מוסב על הישיבה, ותיבת זה, אינה
שומרת את המין, להיות שבחה מקור מנחי פ"י עס כנוי נסתרת מהנפרד שְׁבִתָּה, והוא דבר
מופשט אשר באמת לא יוכנס תחת מין כלל וכלל: (ח) הלא שמעת בתי, דרך הלשון לדבר
כן בהתחלת הדבור, וכן המנהג לפעמים בלשון אשכנזי, ורד"ק בשרש לא כתב שמתחלה אמר לה
בועז שלא תלך ללקוט בשדה אחר, ואחר כך אמר לה, הלא שמעת מה שהורתיך? השמתי
ללכת לשדה אחר! העבורי, שורק תחת החול"ם, וטעמו שלא תלכתיך ללכת כלל מזה כל ימי
הקלייר רק תדבקי עם נערותי, ואפשר שהטעם אף ללון עמהן. וטעם ובה יש אומרים על
היותו לטעמים כטעם פה כמו איבה שהוא במקום אישה, ויש אומרים שהוא מוסב על זה שבתה
הקודם כי מדרך השכל שלא הלכה לבדה אל הבית, כי אס בחכורת נערוה בועז, ולכן אמר
כאשר

תַּעֲבוּרֵי מִזֶּה וְכֹה תִדְבְּקִין עִם־
נַעֲרָתִי: (ט) עֵינֶיךָ בְּשֵׂדֶה אֲשֶׁר־
יִקְצְרוּן וְהִלַּכְתְּ אַחֲרֵיהֶן הַלּוֹא
צִוִּיתִי אֶת־הַנְּעָרִים לְבָרְתִי
נִגְעָךָ וְצִמַת וְהִלַּכְתְּ אֶל־הַכְּלִים
וְשָׂתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאֲבוּן הַנְּעָרִים:

וחפל

וועג צו געהען, זאגדערן
קאננסט דרך נור איממער זא
צו מיינען מעגדען האלטען.
(ט) זאבאלד דוא נור זיעהסט,
דאס מאן ווא אויף דעם פעלע
דע שניידעט, זא געהעסט דוא
איהנען נאך; איך האבע שאן
דען דיענסטען אנבעפאהלען,
דאס מאן דיר ניכטס צו ליידע
טהון זאלל, אונך ווען דוא
דורשט האסט, זא געהע נור

פרייא צו דען גערעטהען, אונד טרינקע פאן דעם, ווארויס דיא דיענסטע שעפען.

רות

ר ש י

(ט) ולמית והלכת אל הכלים. ואם תזמאי אל תכלמי מלכת ולשתות מכלי המים אשר ישאבון הנערים:
לא

ב א ו ר

כאשר הטבת עתה לדבוק עמהן כן תעשי כל ימי הקליר: הדבקין, הגוף נוספת, ואמר חד מן
חבריה הטעם ללחות המצטא, ובעבור האות הגרונית הסמוכה והנקודה גם כן בחיק אשר
על ידי זה תבולע בין האותיות הסמוכות, באה הגוף להפסיק: (ט) עיניך בשדה, כתרגום
יונתן תהא מסתכלא בחקלא וכו', וטעם עינים אינו נופל בכל מקום על כלי הוראות דווקא
(דיו חויגטן) כי אם לפעמים גם על חלקי הראיה אשר האחד מהם יקרא כפי המורגל בנינו
בשם הרף עין (דיו בויקקע), וחזי מאן גברא רבה דקא מסהיד עלוהי בתרגומו לשיר השירים
(ר' ט') ושעור הכתוב לאמר כי על ידי שתדבקי תמיד בנערותי ולא תלטרך לחזור ולשוב, עיניך
ישוטטו תמיד בשדה, ובכל מקום אשר יקלרו הקולרים אם תלך אחריהן ללקוט, וכן הוא מתורגם:
והלכת אחריהן, אחרי הנערות הנזכרות בססוק הקודם, ורגיל בפומיה דראנ"ע לאמר על
הדומה לזה, אף על פי שהיא רחוק במקום הוא קרוב בטעם, והנה הנערות מאלמות אלומים
ממה שיקלרו הקולרים וישליכו אחרי גיוס והעניינים באים אחרי זמן מה ללקוט את השבלים
הנשארים מאחריהן, ואמר בעז לרות שהיא תדבק בנערותי ותלך מיד אחריהן כדי שתקדים
לכל אחד לזכות בהלקט: את הנערים, ידוע שאם הכוונה על הקבוצ אשר יכלול בו זכרים
ונקבות ידבר תמיד בלשון זכר, וכן יתכן כאן שם נערים על כל הפועלים הן העבדים הן השפחות
שכלם כזה לבלתי נגעה בה להרע, והראיה מאשר ישאבון הנערים, וכן הוא מתורגם: וצמית,
ואם תזמאי אל תכלמי מלאכול ולשתות, רש"י, ולמית מנחי ל"א, ובה על משקל נחי ל"ה,
ורבים כמוהו: מאשר ישאבון הנערים, מהכלי הגדול אשר הפועלים שאבים ממנו בכלי קטן
לשתות

ה מ ע ר

(ט) את הנערים, לדעת המבאר הוא כולל זכרים ונקבות; ע"ש ולדעתי הכוונה אך על הנערים ממש
ומה שאמר לבלתי נגעך הוא כענין ולא נתתיך לנגוע אליה (בראש' כ"ו), ואם גם נאמר יען בא נגעך
ביחס הפעול הכוונה אך להרע לה ברע טבעי לא ברע מוסרי, גם על זה יש להשיב, כי באמת לא פחדה
מן הנערות אשר כבר התרועעה עמהן בסוכה (כאשר באר הרב לעיל) שתעשה לה רעה —
ומה שהביא ראיה מן מאשר ישאבון הנערים, גם זאת איננה מוכרחת, כי לדעתי אין הכוונה
כמו שפירש הרב לקמן, אך הענין הוא, כי הנערים היו לריבים לשאוב ולהביא ממרחק מים
לרוות למאס בדרך בארצות הקדם, ולא הורגו לשתות ממים האלה אך הקולרים והעומדים
עליהם, ולזה אמר שגם היא תשתה מהם.

(י) רות פיעל אויף איהר אנגע-
 זיכט נידער, ווארף זיך צור ער-
 דע היז אונד שפראך: וואדורך
 האבע איך דיעזע גנאדע פער-
 דיענט, דאס דוא מיך זאגט
 אויפניממסט, דא איך היער
 דאך פֿרעמד בין? (יא) בעזו
 אנטווארטעטע איהר אונד
 שפראך: עם איזט מיר שאן
 אללעס ערצעהלט ווארדען,
 וואס דוא פֿיר דיינע שוויגע-
 מוטטער נאך דיינעס מאננעס
 טאדע געטהאן האסט, דא דוא
 איהרענטוועגען, פֿאטער, מוט-
 טער, דיין גאנצעס פֿאטער-
 לאנד פֿערליעסעסט, אונד צו
 איינעס פֿאלקע איבערגינגסט,
 דא דוא פֿארהער ניכט גע-
 קאנט. (יב) דער עוויגע ווירד
 דיר דיעזע טהאט פֿערגעלטען,
 פֿאללשטענדיג ווירד דיין לאהן
 זיין פֿאן איהם, דעם עוויגען
 דעם גאטטע ישראל'ס, אונ-
 טער דעססען פֿליגעלן דוא
 שוטץ געזוכט האסט! (יג) זיא
 שפראך: לאס מיך נור פֿער-
 נער גנאדע פֿינדען אין דיינען
 אויגען, מיין הערר! דוא האסט

(י) ותפל על פניה ותשתחו
 ארצה ותאמר אליו מדוע
 מצאתי חן בעיניך להכירני
 ואנכי נכריה: (יא) ויען בעזו ויאמר
 לה הגד הגד לי כל אשר עשית
 אתי חמותך אחרי מות אישך
 ותעזבי אביך ואמך וארץ
 מולדתך ותלכי אל עם אשר
 לא ידעת תמול שלשם:
 (יב) ישלם יהוה פעלך ורתחי
 משכרתך שלמה מעם יהוה
 אלהי ישראל אשר באת לחסות
 תחת כנפיו: (יג) ותאמר אמצא
 חן בעיניך אדני כי נחמתני וכי
 דברת על לבי שפחתיך ואנכי
 לא אהיה כאחת שפחתיך:
 (יד) ויאמר לה בעזו לעת האכל

מיר טראסט, דוא האסט דיינער מאנד מוטה איינגעפֿלעסט, דיא איך ניכט איינמאהל איינער
 דיינר שקלאפֿינגען גלייך בין. (יד) אלס עם צייט צום עססען וואר, שפראך בעזו צו איהר: קאמ-
 מע

ר ש י

(יג) לא אהיה כאחת שפחתיך. איני חשובה כאחת מן השפחות שלך:

(יד) ועלת

ב א ו ר

לשחות: (י) להכירני, לעשות לי כל הטוב הזה כאלו הייתי ממזיקך, ובאמת אנוכי נכריה:
 (יב) משכרתך, הנספד מִשְׁכָּרְתְּךָ כפלס מתפוגח ובכנוי ישחנה החולס לשורק, והונח שרש
 שר על תשלום הדבר חלף עבודה מה: אשר באת, שצורו מעם ה' אשר תחת כנפיו באת
 לחסות, כי כן דרכו לשלם לאיש כפי מעללו: (יג) אמצא חן, מי יתן ואמלא עוד חן בעיניך,
 ויהיה זה שכרי מעם ה' על החסד אשר עשיתי: ואנכי לא אהיה, איני ראויה להתדמות אל
 אחת שפחותיך, וטעם זמן הפעל הוא מורכב מהוה ועתידי, איני עתה ולא אהיה כל עת כאחת
 שפחותיך

מגלת רות ב

גַּשְׁי הַלֵּם וְאֶכְלֶת מִן־הַלֶּחֶם
וְטַבַּלְת פֶּתַךְ בַּחֲמִץ וְהִשְׁבַּ מִצֵּד
הַקְּצָרִים וַיִּצְבַּט־לָהּ קְלִי וְהֵאֵכַל
וְהִשְׁבַּע וְהִחָר: (טו) וְהָקָם לְלֶקֶט
וַיֵּצֵא בָעַז אֶת־נַעֲרָיו לֵאמֹר גַּם
בֵּין הָעַמְרִים תִּרְקַט וְלֹא
תְכַלְימוּהָ: (טז) וְגַם שָׁלַח־שָׁלוֹ

בי טעמים במלה אחת

לה

תרגום אשכנזי לו

מע הערבייא, אונד אים מיט;
דוא קאננסט אויך דיון בראך
אין עסיג איינזונקען. זיא זעטע
טע זיך נעבען דיא שניטטער
היין. מאן לענטע איהר גערע
סטעטעס זאנגען מעהל פאר;
זיא אס, וואורדע זאטט, אונד
האטטע נאך איבריג. (טו) גאט
דעם זיא וויעדער אויפגע
שטאנדען אים פֿעלדע צו זי
כען, בעפאהל בווען זיינען דיע
נערן אונד שפראך: לאסט זיא
אויך צווישען דען גארבען הע
רום, זוכען, אונד בעשעמט זיא ניכט דאריבער; (טז) איהר קעננעט אויך איהרענטוועגען

אייך

ר ש י

(יד) וטבלת פתך בחומץ. מנאן שהחומץ יפה לשרב: וילבט לה קלי. ויושט לה ואין לו דמיון
במקרא אלא בלשון משנה אחריים ותוך ובית הלביטה: (כז) וגם של תשלו. שנת תשכחו עש
עלמיכם כאלו אתם שוכחים תרגום של שגה שלוחא וכן על השל (שמאל ב' ו'). ד"א לשון ב'
של

ב א ו ר

שפחותיך, כאשר העיר על זה רעי הנ"ל בספרו זמירות ישראל: (יד) פתך בחומץ, כי החומץ
יפה לשרב, כי הוא מקרר וממזג הדם: וחשב מצד הקוצרים, אמר חז מן חביריך, דרך
עניויות קמשמע לן שלקחה מקומה מלד הסועלים לא מלד הממונים: ויצבט, אין לו ריע במקרא
ועניונו הושטה, והטעם אחד מן היושבים אללה, בתרגומו (טו) ובא בקמץ קטן תחת החולם
בעבור המקף: וחרר, בקמץ הת"ו בעבור הסוף פסוק, ובא אס כן העתיד בלי הפסק בפתח
להרחיב הר"ש, אמנם לדעת המכלול הוא נקוד כאן בפתח, אס כן בלי הפסק בסגול, כי כן
דין מפסיק גדול לשנות הסגול לפתח, כמו זכור מלקמה אל הופף (איוב מ' ל"ב) ומן ויאמר
נאמר בהפסק ויאמר, כי אף על פי שניהם תנועות קטנות הנה בערך ההדרגה ביניהם הפתח
ארוכה יותר מהסגול כפי טבע המצטא: (טו) והקם ללקט, לאחר שקמה מלאכול, לזה בועז
את נערו עליה למען שלא תשמע ותכלס, ויתכן שטעם נערו כאן הממונים על עושי המלאכה:
גם בין העמרים, כי לא הורשה לכל המלקטים ללקוט בין העמרים, רק אחרי הקולרים מה
שנפל מהם, ולכן אמר שהיא תלקט, ואתם אל תכלימו אותה, לאמר לה שלא הורשה זאת:
(טז) של השלו, רש"י הביא ב' פירושים, אחד מלשון כי ישל ויתך, ויהיה מחסרי פ"ו שרשו
של, ולדעת זה כיון המתרגם באמרו ואף מתר תתרון לה וכו', כי על ידי התרת המיתרים
נזרים ונשלים השכלים, ובלשון אשכנז (בינדעט עטוואס פֿאן דען גארבען אויך א. ז. ו. 11).
וב' מלשון על השל שפירושו שגה, כלומר עשו עלמיכם כאילו אתם שוכחים, ויהיה אס כן
מנחי ל"ה, כמו לא תשלה אותי (מלכים ב' ד') ואין ניקוד המלה מסכים לשני פירושו, כנודע:
אולם הרד"ק אמר שרשו שלל על משקל פֿאָגוּ ודומיהם כלומר השמיטוהו לה השכלים מן
הלכותים, והנה יראה שאמר הכתוב לשון שלל, כי שרש זה הונח על לקיחת הדבר במהירות
ובחטיפות בלי סדור, ואמר בועז להם שיקחו עבודה במהירות ובלי סדור, כדי שלא תבינה
ותבייש, או אס יונח על השדה בסדור נאה תירא מלקחת בי תאמר בודאי לכוונה מיוחדת הונחו
סס, ויתורגם לפי זה בלשון אשכנז (רשפֿט זאָגאָר עטוואס אויס דען הויפֿען הערויס אונד זאסט
זיח אויפֿגעהאען). אך נוכל להמליץ בעד הפירוש השני של רש"י, אחרי שעל הרוב פעלי הככל
ופעלי נחי ל"ה מתחלפים זה בזה, ויש להם על רוב התדמות (דהיינו אס הפ"א ועי"ן הפעל

מכל

תרגום אשכנזי

איך זאגאר עטוואס פאן דען קליינערן גארבען היער פער געססען מאכען, אונד זיא זאל כעס אויפזוכען לאססען. דאס זיא יא ניעמאנד הארט אנה רעדע! (יז) זיא לאז אלזא אין דעם פאלדע אויף ביו גען אבענד, אונד אלס זיא הער נאך אויסשלוג, וואס זיא גע זאממעלט האטטע, וואר עם ביינאהע איינע איפה גער שטען. (יח) זיא נאהם זאל כעס אויף, גינג דאמיט אין

מגלת רות ב

לה מן הצבתים ועזבתם ולקטה ולא תגערו בה: (יז) ותלקט בשדה עדהערב ותחבט את אשר לקטה ויהי כאיפה שערים: (יח) ותשא ותבוא העיר ותרא חמותה את אשר לקטה ותוצא ותתן לה את אשר הותרה משבעה: (יט) ותאמר לה חמותה

דיא שטארט, אונד איהרע שוויגערמוטטער בעשויעטע וואס זיא אויפגעזוכט האטטע. זיא צאג אויך הערפאר, וואס זיא נאכרעם זיא זאטט געווארדען, פאן איהרעם עססען איב ריג האטטע, אונד גאב עם איהר. (יט) דא שפראך איהרע שוויגערמוטטער: ווא

ר ש י

יש זיתך (בפרשת כי תבא): הלכות. עמרים קטנים ויש דוגמתו בלשון משנה מלאך לבתים או כרובות (במסכת בבא מליעא):

(יט) יהי

ב א ו ר

מכל אחד דומה לשל חבירו) כמו שגג שנה, מרר מרה, אף כאן שלל שלה: לה, בעבורה, כמו ופגעו לי וכו': מן הצבתים, רש"י פירש עמרים קטנים, ובלשון אשכנז נקראים גם כן (קליינע גארבען) ורד"ק פירש אגודות, כי תרגום מלקחים אגודים, לפי שהמלקחים לוקחין הדבר ואוגדין אותו. ולדעתי פירושו, כי זה דרכם למו בשדה, בתחלה מאלמים אלומים, שלוקחין שבליס הרבה ואוגדים אותם יחד, וזאת יקרא בלשון אשכנז (גארבען), אח"כ מניחים כמה עמרים כאלו אל מקום אחד ויכברו אותם עמרים חמרים, עד אשר יאספו הגורן, וזאת יקרא בלשון הקודש לבת, ובלשון אשכנז (הויפען, אונדעל גארבען) והוא אל השם לבת, מן לבת שהוצא על כל דבר הנעשה ונלבר כמו ולבתה בענה: ועזבתם ולקטה, הוי"ו מן ולקטה משמש במקום שי"ן, כלומר עזבה ללקט, ומוסב ועזבתם על האנשים שיתנו לה הרשיון ללקט, והוא ועזבתם שלקטה. וכן תרגם יונתן תשבו למהוי לברא. ויש מפרשים ועזבתם מוסב על השבליס, פירוש תעזבו השבליס אחריכם כדי שתלקט אותם, ואין הנגינה מסכים לפירושו. וגם לדבריהם יאמר ועזבתם נקמ"ץ התי"ו ולא בסגול התי"ו: (יז) איפה שעורים, מדה הנהוגה בימיהם, והיא שלש סאין: (יח) וחרא חמותה, הסתכלה כמה שלקטה כי רב הוא: משבעה, המ"ם תשמש במקום בעבור כמו מחמם אחיך יעקב (עובדיה א'), ופירושו מה שהתירה אחרי כי

ה מ ע ר

(טו) ועזבתם, כתב המבאר: ויש מפרשים ועזבתם מוסב על השבליס וכו' וגם לדבריהם יאמר ועזבתם נקמ"ץ התי"ו לא בסגול התי"ו ע"כ, ולא דק, כי כל השבליס בפסוק המה למוכס ו"כ בכנוי הפעול נסתרים לריך להיות ועזבתם בשוק התי"ו כנודע, אך האמת כי לדעת ה"מ יספר כנוי הפעול ושעורו ועזבתם אותם.

האסט דוא דען הייטע אויפֿ-
 געלעזען? וואָ געזאָממעלט? אָ!
 דאָס ער געזעגנעט זיין, דער
 דיך זאָ פֿריינדליך אויפֿגענאָמ-
 מען! דאָרויף זאָגטע זיין איה-
 רער שוויגענערמוטטער ביין
 וועם זיין געזאָממעלט; שפראַך
 געהמלך: דער מאַן, ביין
 וועלכעם איך הייטע געזאָמ-
 מעלט האָבע, הייסט בעזי.
 (כ) דאָ זאָגטע נעמי צו איה-
 רער שוויגענערטאָכטער: גע-
 זעגנעט זיין ער פֿאָם עוויגען,
 דאָ ער זיינע גיטע וועדער דען

אִיפּוֹה לִקְטוֹת הַיּוֹם וְאֵנָה עֲשִׂיתִי הִיא
 מְכִירָךְ בְּרוּךְ וְחַגְד לַחֲמוֹתֶיךָ אֵת
 אֲשֶׁר-עָשִׂתָה עִמּוֹ וְהֵאמֵר עָם
 הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם
 בְּעֵז: (כ) וְהֵאמֵר נַעֲמִי לְכַלְתָּה
 בְּרוּךְ הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר לֹא-עֲזַב
 חֲסִדוֹ אֶת-הַהַיִּים וְאֶת-הַמֵּתִים
 וְהֵאמֵר לָהּ נַעֲמִי קְרוֹב לָנוּ

האיש

לעבענדיגען נאך דען טאָרטען ענטזיעהעט! נעמי פֿוהר פֿאָרט, אונד שפראַך: דער
 מאַן

ר ש י

(יט) יהי מכירך ברוך. בעל השדה שנשא ונתן לך פנים ללקט בשדהו: (כ) את החיים ואת
 המתים. שן ומסרנום את החיים ונטפל בלורכי המתים:

ב א ו ר

שצנעה: (יט) עשיה, לשון קנין ואסיפה, כמו אשר עשו בחקן (בראשית י"ב), ועל השנות
 שאלתה פעמים, יאמר שאלה על שני דברים, על הלקט וגם על המאכל אשר נתנה לה,
 או יאמר מרוב תשוקתה לשמוע תשובתה שאלה במהירות ובחשזון פעמים, כדרך בני האדם
 המתאוים לשמוע דבר חדש: מכירך, שנשא ונתן לך פנים ללקט בשדהו, רש"י: והאמר, הוא
 כמו לחמור ושעורו בזה הלשון אמרה: (ב) אשר לא עיב, מוסב על הוא, רבה לומר על
 בועז. החיים, זה נעמי ורות, הראש"ע, וכתב עוד לזאת כי עשה חסד בתחלה עם אלימלך.
 ובניו, כי שופט היה, וטעה בזה, כי כפי מה שכתבתי לעיל לא היה בועז שופט בימי אלימלך.
 ואלס גם אם לא היה בועז שופט, היבזר ממנו לעשות טובות? המתים, זה אלימלך ומחלו
 כי הוא חסד למת שירחם על אשתו אשר השאיר אחריו, ולדעת רש"י יואל מאמר אשר לא
 עזב מוסב על לה', שהוא לא יעזב חסדו את החיים ואת המתים, ועושה חסד לאלף דור
 בזכות אבותם, והוא הקרה אותך לחיש אשר הוא מגואלנו, ונתן לך מן בעיניו, ויהיה אם
 קן תרגומו בלשון אשכנזי: (געזעגנעט זיין ער פֿאָס עוויגען, דער זיינע גיטע וועדער דען
 לעבענדיגען נאך דען טאָרטען ענטזיעהעט): קרוב לנו האיש, גואל הוא שם המלטרף והונח
 על כל אחד משני אנשים שהם ממשפחה אחת, ובלשון אשכנזי (פֿערוואַנדטער, בלוטפֿריינד),
 ונקרא בשם גואל על סגולותיו, כי אם ימכר אחד ממשפחתו לעקר הוא יגאלנו, כמאמר הכתוב
 או משאר בשרו יגאלנו, ואם נרנח האחד הוא יוכל להמית הקולח בפגעו בו חון לערי מקלט
 ולגאול את הדם השפוך; ואם מת בלי בנים, לפניו היה בישראל לקחת את אשתו ולגאלה.
 ובעבור זה שמו אשר קראו לו גואל, אך בכלם שאמרתי הדין הקרוב קרוב קודם. ואל תדמה
 כי גם שם קרוב הונח על (בלוטפֿריינדע) כמרגלא בפומי דאנשי, לא כן הדבר, רק תואר קרוב
 הוא מגביל ומתאר את התואר גואל אם הוא יותר קרוב משאריו, כמו וכל גואלו הקרוב אליו,
 ובלשון אשכנזי (דער נעכטטע בלוטפֿערוואַנדטע), וגם מלינו תואר מודע, ובבניני התולדות מודע,
 והונח גם על אנשים אשר אין אחד מהם ממשפחת רעהו, רק המה גודעים ואהובים זה לזה.
 וגם זאת מהוראות שורש ידע כמו שפירגם המתרגם המשכיל הרמב"מ (בראשית י"ח י"ט) כי
 ידעתיו (איך הָאָבֶע זיהו לֹס פֿריינדע ערוועהוּט), ותרגם (תהלים נ"ה י"ד) אלופי ומיודעי
 (אייןבוועז; פֿריינד), ואמר שם מיודעי ר' יואל בציאורו זה לשונו אהבתי אשר הודעתי לו כל לבני
 עם

הַאִישׁ מִגְּאֲלָנוּ הוּא: (כא) וַתֹּאמֶר
 רֹת הַמּוֹאֲבִיָּה גַם וּכְיֹאמֶר אֵלַי
 עַם־הַנְּעָרִים אֲשֶׁר־לִי הַדְּבָקִין
 עַד אִם־כָּלוּ אֶת כָּל־הַקֶּצִיר
 אֲשֶׁר־לִי: (כב) וַתֹּאמֶר נַעֲמִי אֶל־
 רֹת כִּלְחָה טוֹב בְּתִי כִי תִצְאִי
 עִם־נְעָרוֹתָיו וְרֹא יִפְגְּעוּ־בְךָ
 בַּשָּׂדֶה אַחֵר: (כג) וַתְּדַבֵּק בְּנַעֲרוֹת
 בַּעֲזוֹ לְלֶקֶט עַד־כְּלוֹת קֶצֶיר־
 הַשָּׂעִרִים וּקְצִיר הַחֲטָיִם וַתָּשָׁב
 אֶת־חֲמוֹתָהּ:

ג (א) וַתֹּאמֶר לָהּ נַעֲמִי חֲמוֹתָהּ
 בְּתִי הֲלֹא אֶבְקֶשְׁלֶךָ מְנוּחָה

אשר

ג (א) נון שפראך איהרע שוויגערמוטטער צו איהר: מיינע טאָכטער! איך מעכטע דיר גערנע
 איינען

ב א ו ר

(כב) עם נערותיו, הראב"ע פירש לא עם הנערים, כאשר אמרה רות לנעמי, ולפי זה טוב
 (קְהוּשַׁחְטִין) ופרשו (בעסטער), אך לפי דרך הלשון לריך להיות אחר (קְהוּשַׁחְטִין) מ"ס
 היתרון כמו טוב פריי מחרון (משלי ח') טוב תתי אותה לך מתתי (בראשית כ"ט) ודומיהם רבים,
 ועוד אינו מחובר ההמשך ולא יפגעו נך וגו', ועוד למה שקרה רות, והרי בועז אמר וכה
 תדבקין עם נערותי? אך האמת כפי מה שאמרנו לעיל שהוא שם הכלל, וכן גם כאן טעם
 הדבקין עם כל הפועלים צעת המלאכה, ועם הנערות לבד צעת המנוחה, והוא מוסב על כל
 המאמר של בועז הלא שמעת וגומר, ויהיה לפי זה טעם טוב, כדי שלא יפגעו נך: יפגעו,
 אנשים, רד"ק וראב"ע, ולי נראה שפרשו להרע, כהוראותיו לפעמים, ולא יפגעו הפוגעים:
 (כג) ללקט, בעבור הלקט דבקה עם הנערות, ולולא זאת לא עזבה את חמותה, ויראה שכל
 ימי הקציר היתה תמיד אצל הנערות ולא הלכה לביתה, כמאמר בועז לה, וגם לא תעבורי
 מזה, ולכך אמר ותשב את חמותה, דהיינו אחר כך יצבה עם חמותה במקדס.

ג (א) אבקש, כבר נודע כי אין חלוק בלשון הקודש בפעלים בין בנין הגזר (אינדוקאטיין),
 ובין בניני התנאי והבקשה (קְהוּשַׁחְטִין, קְהוּשַׁחְטִין), ופה לא תרגמתי

ככנין

ה מ ע מ ר

ג (א) לדעתי חכתה נעמי כל ימי הקציר כי בועז ידבר עם רות על עסקי הגאולה, וכאשר
 ראתה

מאן געהט אונז נאהע אן, ער
 איזט איינער אונזערער נעם=
 סטען בלוטספריינדע. (כא) דיא
 מואביטערין רות שפראך: יא
 ער זאגטע מיר אויך: ,,האל=
 טע דרך נור זא לאנגע ביא
 מיינען דיענסטען, ביז זיא מיט
 מיינער ערנטע פעלליג צוענ=
 דע זינד. " (כב) יענע ערווי=
 דערטע איהר: עם איזט אויך
 גוט פיר דך, מיינע טאָכ=
 טער! ווען דוא איממער מיט
 זיינען מערען אויסגעהעסט.
 דוא קעננטעסט אין איינעם
 אנדערן אקקער איבעל בע=
 האנדעלט ווערדען. (כג) זיא
 היעלט זיך אלזא צו דען מער=
 כען דעם כועז אום דאָרט נאָכ=
 לעזע צו האלטען, ביז דיא
 גערשטען אונד ווייצען = ערנד=
 טע פעלליג צו ענדע וואַר.
 אלסראן בליעב זיא וויעדער
 ביא איהרער שוויגערמוטטער.

א
 בע
 נע
 הע
 וס
 ויה
 עד
 בע
 נון
 ג
 ב
 אלו
 ככנין
 יגיד
 מיוס
 הראב"ע
 מ"ס
 המשפר
 להיות
 לרות,
 ובלשון
 ושעורם
 טראל
 שמלוח
 (ד) וי
 ראתה
 אל שדה
 וכפרט
 סס מק

מגלת רות ג

חרגום אשכנזי לט

איינען רוהע אָרט זױען, אַללזאָץ
עס דיר וואָהלגעהע. (ב) זיעהע
נון! אונזער פֿריינד בועז, מיט
דעססען מעגדען דוא צוזאַם
מען וואַרסט, דער שווינגט היי
טע נאָכט גערשטע אין דער
טעננע. (ג) וואָשע דיך אַלזאָ, ו
זאַלבע דיך, לעגע דיינע בעי
סטען קליידער אָן, אונד געהע
הינזטער נאָך דער טעננע;
לאַס דיך אַבער פֿאַר דעם מאַג
נע ניכט זעהען, ביז ער מיט
עססען אונד טרינקען פֿעלליג
פֿערטיג איזט. (ד) ווען ער זיך

אֲשֶׁר יִיטְב־לָךְ: (ב) וְעַתָּה הֲלֵא
בְעֹז מִדַּעַתְנוּ אֲשֶׁר הָיִית אֶת-
נַעֲרוֹתַי הַנְּהִי-הוּא אֶזְרָה אֶת-גֵּרְךָ
הַשְּׁעָרִים הַלַּיְלָה: (ג) וּרְחַצְתִּי ו
וּסְכַתִּי וְשִׁמְתִי שְׂמֹלֹתַיךְ עַל-יָדְךָ
וְיִרְדְּתִי הַגֵּרְךָ אֶל-תּוֹדְעֵי לְאִישׁ
עַד כִּלְתּוֹ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת: (ד) וַיְהִי
בְשֹׁכְבוֹ וַיִּדְעַת אֶת-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר

וְשִׁמְתָה קרי - וְיִרְדְּתָה קרי ישכב

נון ניעדערלעגען ווירד, זאָ מערקע דיר דען אָרט, וואָ ער זיך הינלעגט, געהע הערנאָך
היז

ר ש י

ג (ב) מודעתנו - קרובינו: הנה הוא זורה. המון וונטור בלע"ז: הלילה. שהיה הדור פרוץ
בגנבה וגזל והיה ישן בגורנו לשמור גורנו: (ג) ורחצת - מטונף עבודת אלילים שלך: וסכת -
אלו מלות: ושמת שמלותך - בגדים של שבת: וירדת הגורן - וירדתי כתיב וכותי תרד עמך:
אל תודעי לאיש - לבועז:

ותרד

ב א ו ר

כננין הגורן, לפי שבאמת לא היה זאת רק ענה היעולה איך תעשה, כנראה מאמרה והוא
יגיד לך, וגם נאות לפשטות וליופי המליצה לתרגמו כננין הבקשה: מגוח, מקום מנוחה כי
מיום ששנה ממואב לא באה אל השנוטה עד עתה: (ב) מודעתנו, מלה זרה והתי"ו נוספת,
הראב"ע, ולפי דעתו התי"ו זרה, והראוי מודעתנו כי הוא תואר לבועז, ורד"ק אמר כי נחסר
מ"ס הקסור, והראוי ממודעתנו, שפירושו ממשפחתנו, וקמ"ץ התי"ו מקום הכירי, והיה שם
המשפחה מודעת בפלס מולדת אשר ממנו נאמר מולדתנו: זורה, (וונטור בלע"ז) רש"י, ולריך
להיות (וואננער בלע"ז) והוא בלשון אשכנזי (קאָרן שווינגען, ווערפען) שזורה המון הקס והפסולת
לרוח, וכמו לא לזרות ולא להבר (ירמי' ד' י"א): גורן, שם המקום שאולכרים בו התבואה,
ובלשון אשכנזי (טוינע, טעננע): (ג) ורחצת וסכת, אף שהמה מבנין הקל פעלים יולאים המה,
ושעורם לרחץ ולסוך את בשרה: וסכת, בשמן שיש לו ריח טוב, כי כן היה המנהג אצל גדולי
ישראל אנשים וגוים, ראב"ע, וכן מלינו בתורה, ושמן לח תסוך, על בשר אדם לח ייסק ודומיה':
שמלותיך, הטובות, הראב"ע: לאיש, נקמן הלמ"ד כי הוא מוסב על האיש בועז:
(ד) וידעת, עשי לך ליונים שתדעי מקום מנוחתו, כי הגרן מקום רחב ידים. ואם לא תדעי לך,
ובפרטות

ה מ ע ר

ראתה כי עבר קיץ כלה קציר והוא לא נושעה, וכבר ידעה כי מאת ה' היתה זאת להביאה
אל שדה בועז לבן יצָה יצָה בנספה כדת מה לעשות בכלתה למען הביא אותה תחת כנפי הגואל,
וכפרת כי קרבו ימי הרעים ימי החורף ולא היה להם להחיות את נפשן. (ב) גרן, נקרא
שם מקום חסימת העמרים גרן מן גור שהוא לפעמים נרדף עם אָגר שענינו קביכה כמו יגורו
עלי עוים (תהלים נ"ז) ועוד הרבה.

(ד) והוא

חרגום אשכנזי

הין, דעקקע איהן צו פֿיסען אויף, אונד לעגע דך אויך — ער ווירד דיר וואָהל שאַן זאָ גען וואָס רוא צו טהון האַסט. (ה) זיא אַנטוואַרטעטע: וויא דוא מיר זאָגסט, זאָ ווערדע איך טהון. (ו) זיא נינג אַלואַ הינאב אין דיא שיינע, אונד טהאַט אויך אַללעס זאָ, וויא דיא שוועגערמוטטער איהר בעפֿאָהלען האַטטע. (ז) אַלס נון בעזו געגעססען אונד גע= טרונקען, אונד רעכט פֿער= גניגט וואַר, נינג ער היניין, אונד לעגטע זיך נעבען איינעם הויפֿען געטריידעניערער. דאָ

מגלת רות ג

יִשְׁכַּב-שָׁם וּבָאת וּגְלִית מִרְגְּלֹתָיו וּשְׁכַבְתִּי וְהוּא יְגִיד לְךָ אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשִׂין: (ה) וְתֹאמַר אֵלֶיהָ כָּל אֲשֶׁר-תֹּאמְרֵי אֶעֱשֶׂה: (ו) וְתָרַד הַגֵּרָן וְתַעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר-צִוְתָה חֲמוּתָהּ: (ז) וַיֹּאכַל בְּעֹז וַיִּשְׁתֶּה וַיִּיטֵב לִבּוֹ וַיִּבְאֵל שֹׁכֵב בְּקִצָּה הָעֵרְמָה וַתְּבֵא בְלֹט וַתְּגַל מִרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכַּב: * (ח) וַיְהִי

וַיִּשְׁכַּבְתָּ קִרְיָ אֵלֵי קַרְיֹולָה כְּמִינֵי חֲצִי

קאַם זיא גאַנץ לייזע, דעקטע איהן צו פֿיסען אויף, אונד לעגטע זיך הין. (ה) וויא עס נון מיט=

ר ש י

(ו) ותרד הגורן ותעש. היא אמרה לה ורחלת וסבת ושמת שמלותיך עליך ואחר כך וירדת הגורן והיא לא עשתה כן אלא אמרה אם ארד בשאני מקושטת הסוגע בי והרואה אותי יאמר שאני זונה לפיכך ירדה בתחלה הגורן ואחר כך קשטה את עצמה כאשר צותה חמותה: (ז) וייטב לבו. עסק בתורה: ותבא בלט. בנחת:

(ח) ויחרד

ב א ו ר

ובפרטות באישון לילה לא תמלאנו: מרגלוחיו, מקום רגליו, כשם מראשותיו על מקום הראש: אשר חעשיון, למנוח מנוח והנה לא סיפר הכותב פה כל הדברים אשר אמרה נעמי לכלתה לאמר לבועז, כי הלא רות אמרה ופרשת בנפיק וגו', ובוודאי לא מלבה דברה, אם לא יעולה לה מחמותה, רק סומך הכתוב על המבין, שיבין זאת מעלמו מאמירת רות, ולא בקש לכפול הדבר ולשלו: (ו) וחרד הגורן, היא אמרה לה ורחלת, ואחר כך וירדת והיא לא עשתה, אלא וכו' לפיכך ירדה הגורן, ואחר כך קשטה וכו' מפירוש רש"י, ואינו מוכרח כי מאמר ותעש מוסב על אמירת נעמי אל תודעי לאיש וגו' ועל וידעת את המקום וגו' וגם נאמר שהוא בדרך כלל ואחריו פרט, בתחלה אמר ותעש ככל אשר צותה חמותה, ואחר כך מפרש מה עשתה: צוחה, כמו וכעסטה (שמואל א' א' ו') והדגש יורה על חסרון תי"ו הפועלת, ותי"ו הנכתב הוא סי' הפעולה, הבא תחת מלת אותה ובתשלומו יהיה צִוְתָהּ, מרד"ק: (ז) בלט, בנחת, רש"י, ושרא לאט, בדעת רד"ק, או לוט מנ"ע ובא פעמים בראית האל"ף, כמנהג יהו"א המתחלפים, ויש אומרים כי גם מלת בלהטיהם מזה השורש, והה"א תמורת א' או וי"ו, וכתב הרד"ק פה, כי מלת בלט הוא מלא אל"ף ובמסורה בשופטים נמסר עליו שהוא חסר, וכן הוא ברוב הספרים.

בחצי

ה מ ע ר

(ד) והוא יגיד לך, יונתן הוסיף ותהי' שאלה מיניה עושא וכו' זה נכון לשי הענין. וילשת

ב
ו
ט
ר
ביו
ח
כמו
כנס
שאל
עלין

ח
הרא
למו
מבני
לך
שמל
פירש
ידי
תנוע
טיטט
אשה
החרד
אכן
בלע"ז
יתורג
עט ו
האשה
הקין
הקורו
תחת
הגאול
היה ז

ח
טען
גנבים

מגלת רות ג

בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיַּחְרַד הָאִישׁ וַיִּלְפַּת
וְהִנֵּה אִשָּׁה שׁוֹכֶבֶת מִרְגְּלוֹתָיו:
(ט) וַיֹּאמֶר מִי־אַתָּה וַתֹּאמֶר אֲנֹכִי
רוּת אֲמֹתְךָ וּפְרִשְׁתָּ כְּנַפְךָ עָלַי

תרגום אשכנזי מ

מיטטען אין דער נאַכט וואָר,
ערשראָק דער מאַן זאָ זעהר,
דאָס ער גאַנץ ערשיטטערט
וואָרד; אלס ער ענדליך מערקט
טע, דאָס עס איין פֿרויענצימ;
מער וויא, דאָז צו ווינען פֿיסען
ליעגט, (ט) שפראַך ער: ווער

ביוט דוא? זיא אַנטוואָרטעטע: איך בין דינע מאַגד רות. דוא זאָללסטעסט דינע פֿליעגעל

אמתך

איבער

ר ש י

(ח) ויחרד האיש. כסבור שד הוא ובקש לזעוק והיא אחזתו ולפתו בזרועותיה: וילפת. ויחזו
כמו וילפת שמשון (ושפטים ט"ז): והנה אשה. נתן ידו על ראשה והכיר שהיא אשה: (ט) ופרשת
כנפך. כנף בגדך לכסותי בטליתך והוא לשון נישואין: כי גואל אתה. לגאול נחלת אישי כמו
שנאמר וכל גואלו הקרוב אליו וגאל וגומר (ויקרא כ"ה) וחמותי ואני לריבות למכור נחלתנו ועתה
עליך לקנות קנה גם אותי עמה שיזכר שם המת על נחלתו כשאבא על השדה יאמרו זאת אשת מחלוק:
מן

ב א ו ר

(ח) בחצי הלילה, ומקודם לכן לא הרגיש מפני חוקת השינה הגוברות על רוב בני אדם בחצי
הראשון מהלילה, ובפרטית אחר אכלו ושחו, אשר על ידי כן אדים ועשנים מתגברים ועולים
למוח, ויכלכלו חושי ויפסידו הרגשותיו, ולכן הקדים הכתוב בחמלה, ויאכל בועז וישת וגו': וילפת,
מכנין ופעל ושרשו לפת, וענינו לרד"ק נעיה ועוות, וכן פירש ראב"ע דהיינו שנהפך מלד אל
לד, ויהיה לפי זה שורש לפת ושורש פתל ענין אחד והמה פעלים הפוכים כמו שנמלא בשמות
שמה שלמה, כשז כבש, ודומיהם, כי גם כשרש פתל פירש הרד"ק ענינו עוות: והנה רבים
פירשוהו שחרד האיש כאשר והפך מלד אל לד כדרך בני האדם השוכבים על מטותם, כי על
ידי כן הרגיש אותה. ולי נראה פרושו שחרד כל כך עד שנלפת ונהפך על ידי החרדה, והוא
תנועת ורעדת הגוף הנאלד מחרדה פתאומית, ובלשון אשכנז (בעבען, ערליטטערן, ער
טיטטערט וועררען), והחרדה היתה, כי חשז שגנבים באים אליו או שודדי לילה, ופירוש והנה
אשה כתרנומו וחזא אתתי' וכו'. דהיינו אחר שראה שהיא אשה אשר שוכבת מרגלותיו, נסתלקה
החרדה ושאל מי את? וכן כתב הראש"ם בחומש על כל דבר שלא נודע מקודם יאמר והנה.
אכן לדעת רש"י וילפת הוא לשון אחיזה, וכן כתוב בספר שופטים על וילפת שמשון (אינבר"א
בלע"ז), וכריך להיות (אינבראסע בלע"ז) בלשון אשכנז (אוועפֿטטען, אוועגעבען), ולפי זה המובן
יתורגם בלשון אשכנז ככה (ערטרשאַק דער וואָן, פֿלוג ער זיך אוועפֿטט פֿיהוטע, אונד זיהע!
עט וואָר איין פֿרויענלייחער, דאָז לו זיינען פֿיסען וואָג), ופירושו לאחר שהרגיש שנאחו מזרועות
האשה (כי אולי על ידי השינה נאחו רגליו ממנה בלי כוונה או שעשתה זאת בכוונה למען
הקץ אותו משינתו כי ראתה שהגיע חצי הלילה והוא לא הרגיש) חרד החרדה. והנגתי לפני
הקורא ב' הפרושים והמשכיל יבחר: (ט) ופרשת כנפך, רמז לנישואין, כי האשה מסתופפת
חמת כל בעלה, ואמרה לך באתי למען שתקח אותי לך לאשה, אחרי שאתה גואל, ולך משפט
הגאולה, וכבר בארתי שהיה ביניהם המנהג שהקרובים נושאים אשת המת, והנראה כי לא
היה זאת מלד החיוב, רק רשות, כי לולא זאת למה לא גאל הגואל האחר את רות? איך יעזו

פניו

ה מ ע מ ר

(ח) וילפת, לדעת רש"י שהוא כמו אחז וכל לפרש שאיננו אחיזת גופני (אנפֿטטען, אוועפֿטטען
טען) אך אחיזת כפסי (זיך פֿאָטטען) ובא כנפעל במקום התפעל, ושיעורו כי בחמלה חרד כחשבו
גנבים באלו, וכאשר ראה כי אשה היא נתקררה דעתו ויתורגם (דער וואָן ערטרשאַק זעהר,
פֿאָטטען זיך פֿאָכער, פֿלוג ער הערקטע ח. ג. ו.ו.).

חברך

תרגום אשכנזי

איבער דיינע מאַגד אויסברוי:
טען, דאָ דוא איין בלוטספּער-
וואַנדטער ביזט. (דיעס ווילל
זאָפּיעל זאָגען: נים מיך אַלס
עהעפּרויא אין דיינען שוטץ.)
(י) ער שפּראַך: אַ מיינע טאָכ-
טער! דוא ביזט איינע געזעג-
נעטע דעס עוויגען! דיעזע דיי-
נע פּרעממיקייט איבער-
טריפּט נאָך דיא ערשטערע;
דאָס דוא נעהמליך דען יינג-
לינגען ניכט נאָכגעהן וויללסט,
זיא זיינע אַרם אָדער רייך.
(יא) נון מיינע טאָכטער! לאָס

מגלת רות ג

אָמַתְךָ כִּי גֵאל אֶתָּה: (י) וַיֹּאמֶר
בְּרוּכָה אַתָּ לַיהוָה בְּתִי הַיְטִבְתָּ
חֶסֶדְךָ הָאֲחֵרוֹן מִן־הָרֵאשׁוֹן
לְבַלְתִּי־לָכֶת אַחֲרֵי הַבְּחוּרִים
אֲסִדֵּל וְאִם־עֲשִׂיר: (יא) וְעַתָּה
בְּתִי אֵל־תִּירָאִי כֹל־אֲשֶׁר־
תֹּאמְרֵי אַעֲשֶׂה־לְךָ כִּי יוֹדַע כָּל־
שְׂעַר עַמִּי כִּי אִשְׁתּוּ חֵיל אֶתָּה:

ועתה

דיר ניכט באַנגע זיין, איך ווערדע אַללעס פֿיר דייך טהון, וואָס דוא פֿערלאַנגסט,
דען מיינע גאַנצע שטאַרט ווייס, דאָס דוא איינע ביעדערע פֿרויא ביזט.
אינ-

ר ש י

(י) מן הראשון. אשר עשית עם תמותך:

ועתה

ב א ו ר

פניו לאמר לא אוכל לגאול? ולמה התרדה הזאת, למה לא דברה נעמי או רות אל בועז פנים
אל פנים, כאשר ידבר איש אל רעהו, ולאמור לו ספחני אל ביתך? אלא בוודאי היה זאת
מהקרוכים מלד חסד, וכוונת נעמי כמו שכתבו המפרשים, שחשבה אולי לא יעזור בועז ברות
לישא אותה, או על כל פנים יחזיק במעוזה ולדבר בעבורה עם אחרי הגואלים: (י) חסדך
האחרון, הוא שאינה רתה ללכת אחרי הבחורים אשר אינם ממספחת בעלה, רק הלכה אחר
איש זקן מרוב אהבתה לבעלה למען הקים שמו, וזה הוא מלד חסד ולא מחיוב, כי מי יאמר
לה, אם תבחר באיש אחר, וכמו שכתב הראב"ע שנודאי הכל אוהבים אותה צעבור יסיה.
והתימה מת"י שתרגם על לבלתי לכת וגו', בתר ריבן למעבד וכו' עמהן וכו'. כי אם לזאת
יקרא חסד, לא ידעתי מה הוא חיוב? ועיין מה שכתב רעי ר' יואל על תיבת חסד בבאורו
לס' תהלים (י"ח כ"ו): מן הראשון, אשר עשית עם תמותך רש"י, ויונתן תרגם קדמאן דאתגיירת,
גם זאת יפלא, כי לא מתורת חסד נתגיירה, והאמת כמו שכתב הראב"ע שמוסב על חסד,
כמו לאה וילדיה אחרונים (בראשית ל"ג ב'), או יאמר, האחרון אחר מות בעלך, והראשון
קודם מות בעלך: (יא) אל תיראי, אלא תמלאי מנוח, או אלא אוביא הדברים מכת אל
הסועל, לא כן כל אשר תאמרי תעשה עבודך, וגם לא יהי לי חרפה, כי נודע בשערים כי
אשת

ה מ ע ר

(י) חסדך האחרון, כתב המבאר: ויונתן תרגם קדמאן דאת גיירת וכו' וגם זה יפלא, כי לא
מתורת חסד נתגיירה ע"כ, ולדעתי אין לתבוס בזה על יונתן כי לפי הנראה לא נתגיירה רות
מלד הבחירה יען הבניה כי אל אלהים אמת ותורתו תמימה, אך היא לאהבתה אל אישה
(אם נאמר שנתגיירה קודם שנאחת) או מאהבתה לחמותה (אם נתגיירה אחר מות בעלה) ועל
זה שייך ספיר חסד כענין וזכרתי לך חסד נעוריד אהבת כלולותיך (ירמיה ב' ב'). לבלתי לבה,
עתה גלה בועז את דעתו מדוע לא דבר עד כה עם רות על עסקי הגאולה, כי לא היה את
כפשו לפתות נערה לעירה להיות לו לאשה, והוא זקן בא בימים.

מגלת רות א

(יב) ועתה כי אִמְנֶם כִּי אִם גֹּאֵל
אֲנִי וְגַם יֵשׁ גֹּאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי:
(יג) לִינִי וְהַלִּילָה וְהִיא בְּבִקְרֵי
אִם-יִגְאֶלְךָ טוֹב יִגְאֶל וְאִם-לֹא
יִחְפֹּץ לִגְאֹלְךָ וְגִאֲלֶיךָ אֲנִי חַי
יְהוָה שְׂכָרִי עַד-הַבֶּקֶר: (יד) וְהַשֵּׁבֶב
מִרְגְּלוֹתָיו עַד-הַבֶּקֶר וְהַתְּקַם
בְּטֵרוֹם יִכִּיר אִישׁ אֶת-רַעְיוֹ

כתיב ולא קרי. כי רבתי. קמ"ץ ב"ק. מרְגְלוֹתָיו קרי. יחיר וי' ויאמר

תרגום אשכנזי מא

(יב) אינדעם אבער, אכשן
עם וואהר איזט, דאס איך
איין פֿערוואַנדטער בין, זא
איזט דאך אויך נאך איינער
דא, דער נעהער פֿערוואַנדט
איזט אלס איך. (יג) בלייבע
דאָהער דיעזע נאָכט היער,
אונד מאַרגען זאָלל עם זיך
אויסצייגען: ווירד דיך יענער
אלס פֿערוואַנדטער צור עהע
נעהמען, זא איזטס גוט, ער
מאג דיך נעהמען; ווילל ער
דיך אבער נישט עהעליכען, זא
ווערדע איך עם טהון, זא
וואהר דער עוויגע לעבט! ליע

נע נור היער ביו אן דען מאַרגען. (יד) זיא לאג אלזא צו זיינען פֿיסען, ביו אן דען פֿריהען
מאָרגען, שטאַנד אבער שאַן אויף, בעפֿאַר נאָך איינער דען אַנדערן ערקענגען קאָננע-
טע

ר ש"י

(יב) ועתה כי אמנם. אם כתיב ולא קרי כלומר משמע ספק ודאי יש גואל קרוב ממני. אמר
רבי יהושע בן לוי שלמון וחלימלך וטוב אחים היו ומהו אשר לאחינו לחלימלך לעולם קורא
אלם את דודו אחיו כענין שנאמר וישמע אברהם כי נשבה אחיו (בראשית י"ד) והלא אברהם דודו
היה כך היה בועז לחלימלך בן אחיו קרובו של מחלון אבל טוב היה קרוב יותר: קרוב ממני.
שהוא אח ואני בן אח: (יג) ליני הלילה. ליני בלא איש: מי ה'. אמרה לו בדברים אלה
מוזיאניקסן וגשבע לה שאינו מוזיאנה בדברים ויש מרבותינו אמרו ליפרו נשבע שהיה יצרו מקטרגו
אמה סנווהויה סנווה בל עליה וגשבע שלח יבא עליה אלא על ידי נאחין:

(יד) ויאמר

ב א ו ר

אשת חיל את: (יב) ועתה בי, אך חף שמת הוא שאני גואל, אולם יש גואל אחר שהוא
יותר קרוב, והדין הקרוב יותר קודם, לכן דעתי ליני פה וגו': וגם, מוסב על אמנם שענינו
אמת, כלומר אמנם כי גואל אחי, אבל גם זה אמנם כי יש גואל קרוב ממני: (יג) טוב
יגאל, יש אומרים כי טוב אם הגואל, ואם כן הוא למה אמר הכתוב פלוני חלמוני, רק טעמו
אם יגאלך, טוב הוא לך וכו' הראב"ע: לגאלך, שרש גאל גדרו והנחתו, על הללת דבר מה
מלחץ אשר דוחק אותו אם הלחץ הוא נפשי או גופני, ובל"א (בעפרייען, אָנזשטעקן), ואמר
הכתוב, וגאלתי אתכם מעבודתם, מהלחץ אשר מלרים דוחקים אותם. ואם ימכור איש משדה
אחותו או ביתו, או שברון רוחו ובערו דוחקים אותו לראות את ביתו ביד אחרים, ואם יבוא
איש ממשפחתו לגאלו או שר ורסא לו, ולכן נקרא בשם גאולה, וכן בעבד הנמכר לעקר נאמר
לשון גאולה מטעם זה, וכן כי ירפח איש את רעהו נאמר גואל הדם כאלו הדם מהמת נלחץ
מחמה וקנאה, עד כי יבוא גואלו וימית את הרופח או חמתו שכנה. ומטעם שזכרתי יאמר ג"כ
על יבום קרובי גאולה, כאלו הניל המת מלערו ודאגו בראותו אשתו תהי' הקולה, ויתורגם כל
אחד לשיענינו, ((חייב בוטספריינד, אַנפֿערוואַנדטער, אַננעהאער, פֿערטיידיגער, פֿערטרעטער).
ולהנחה הזאת, יאמר שרש גאל לא לבד על מקח וממכר, אבל גם אם יחליף אדם דבר בדבר,
ואח"כ רובה לשון ולקחת הראשון, או תמורת השני או תמורת דמי ערכו וגם יאמר על-
החזרת העבט מהגושה, עת אשר ישלם לו קובו, ובל"א (חיינלענען, חוויסלענען ח. ג. ו.)

ואף

תרגום אשכנזי

טע; (דען ער וואללמע ניכט האבען, דאס יעמאנד ערפיה רע, דאס דיעועס פרויענצייט מער אין דער שיינע געוועזען וויא). (טו) ער שפראך: האל סע דאז טוך הער, וועלעס דואן דיר האסט, אונד פאסט סע דאראן. זיא היעלט עס היף ער טאט זעכס מאאס גער שטען, טהאט זיא היינין, אונד גינגהיערויף אין דיא שטאדט. (טז) אלס נון רוח צו איהרער שוועגערמוטטער קאם, זאגטע דיעועז: זיא שטעהט עס מיט דיר, מינע טאכטער

מגלת רות ג

וַיֹּאמֶר אֶל-יְוֹדֵעַ כִּי-בָאָה הָאִשָּׁה הַגֵּרָה: (טו) וַיֹּאמֶר הָבִי הַמִּטְפָּחַת אֲשֶׁר-עָלֶיךָ וְאַחֲזִי-בָהּ וְתֵאָחֲזֶנָּה וַיִּמַּד שֵׁשׁ-שָׁעִרִים וַיֵּשֶׁת עָלֶיהָ וַיָּבֵא הָעִיר: (טז) וְתָבוֹא אֶל-הַמּוֹרְתָהּ וְהֵאמֶר מִי-אַתָּה בְּתוּ

הגד

זויעגערמוטטער קאם, זאגטע דיעועז: זיא שטעהט עס מיט דיר, מינע טאכטער

ט

ד ש י

(יד) ויאמר אל יודע. מוסב על ותקם בערס יכיר הוא זכר לקום כי אמר בלבו אין כבודי שודע כי באה האשה הגורק: (טו) שש שעורים. אי אפשר לומר שש סאין שאין דרכה של אשה לשאת במשאוי זה אלא שש שעורים ממש ורמו לה שעתיד לבא ממנה בן שמתכרך בשש כרכות רוח חכמה וכונה עלה וגבורה רוח דעת ויראת ה' (ישעיה י"א):

כי

ב א ו ר

ואף שאמר הרמב"מ ז"ל (ויקרא כ"ה כ"ד) שכל לשון גאולה מקצ וממכר הוא, יתן שכונתו בלבד להוכיח יוצאת היובל שהיא חנם בלי מחיר מדיון כלל (עיין סס): (יד) ויאמר אל יודע, מוסב על בערס יכיר וגו' כי אמר בלבו אין כבודי שודע כי באה האשה הגורק, רש"י, ויש מפרשים שאמר לנערו, וכן סי' יונתן, ואמר לעולמוי ודחוק למאוד: האשה, בה"א הידיעה, מוסב על רות, ולזה אמר חד מן חכמיה שעקר הטעם בעבור הגואל הקרוב שלא יתענה וימנע עבור זה מלגאלה: (טו) הבי, במסורת גמסר עליו ט' חסר א' בלישנא ביאה, וא"כ יפרש הבי כמו הביאי, ולדעת המדרש נכתב הנה בה"א, ובספרים שלפנינו נכתב ביו"ד. ואמר הרד"ק שפירושו הבי אותה לאחר שיאחו עמך בה, ונדחק לזה, כי לפעמים ענין הנה רק הזמנה בלבד, כמו הנה נתחכמה. ויותר טוב בעיני דעת ידידי ר' יואל ברי"ל בזה, כי אמר שהמטפחות הוא בגד אשר בשתי קלותיו חובר על האשה, ושתי הקבוצות האחרות תלויות למטה, וכעין בגד הנשים שקורין בלשון אשכנז (טירנע), וזה שאמר לה הבי המטפחת אשר נאחו עליך בהפאה האחת ואחוי עוד בה בשתי הקבוצות הנותרות כדי שתהא מוכנת לתת דבר מה לתוכה: ואחוי, לווי לנקבה נוכחת והאל"ף בסגול, כמו אהבו את ה', אהוי לנו (שיר ב'): שש שעורים, שש איפה שעורים, ומענינו תבין חסרונו, וכן שש השעורים דלקמן: וישת עליה, על המטפחת, וגם אוכל לפרש שענינו כמו שס על שכמה (בראשית כ"א י"ד), ופרושו שש הבגד עם השעורים עליה, ומוסב עליה על האשה, ולא על המטפחת, והבזר יבחר: (טז) מי אח, רז"ל אמרו שאלה פנויה או גאולה את וראב"ע סי' שלא הכירה אותה וכו'. ודעתי בדעת ר' יונה המדקדק, שהוא

ה מ ע ר

(טו) ויאמר הבי המטפחת, לדעתי גם זאת תחבולה שאם גם יכיר איש אותה יאמר, כי באה בקר השכם אל הגרן לקבל מתנתה, ומה שאמרה רות (ו"ו) ביאמר אל תבואי ריקס וגו' זאת הוסיפה מדעתה יען לא ראתה להניד לחמותה כי נכלס האיש על בואה, פן תחשוב נעמי, כי לא טובה העצה אשר יענתה. (טז) מי אח, יראה לי כי לדעת חז"ל שאמרו פנויה או גאולה

סגלת רות ג ד

וְתַגִּדְלָהּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה-
 לָהּ הָאִישׁ: (יז) וְהֵאמֵר שְׂשֵׁ-
 הַשְּׁעָרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִי אָמַר
 אֶל-תְּבוֹאֵי רִיקָם אֶל-חַמּוֹתַי:
 (יח) וְהֵאמֵר שְׁבִי בְתִי עַד אֲשֶׁר
 תִּדְעִין אִיךָ יִפְלֵךְ דְּבַר כִּי לֹא יִשְׁקַט
 הָאִישׁ כִּי-אִם-כִּלְהַךְ הַדְּבַר הַיּוֹם:
 ד (ט) וּבִעֲזוֹ עָלֶיהָ הַשְּׁעָר וַיֵּשֶׁב שָׁם
 וְהִנֵּה הַגּוֹאֵל עֹבֵר אֲשֶׁר
 דָּבַר-בְּעִזּוֹ וַיֵּאמֶר סוּרָה שְׂבָרָה-
 פֹּה פְּלֹנִי אֶלְמוֹנִי וַיִּסַּר וַיֵּשֶׁב:

אלי קרי ולא כחיב. מלרע

ויקה

תרגום אשכנזי מב

דא ערצעהלטע זיא איהר אל-
 לעם, וואס דער מאן פֿיר זיא
 צו טהון פֿערשפראַכען האַבע:
 (יז) אונד שפראַך פֿערנער.
 דיעזע זעכס מאַאס גערשטען
 גאַבער מיר אויך; דען ער זאָגט
 טע צו מיר: דוא זאָלסט ניכט
 מיט לערער האַנד צו דיינער
 שוועגערמוטטער צוריק קאָמ-
 מען. (יח) יענע ערווידערטע:
 זייא נון רוהיג, מיינע טאָל-
 טער! ביז דוא ערפֿעהרסט,
 וויא דיא זאָע אויספֿעללט,
 דען דער מאַן לעסט געוויס
 ניכט עהער נאָך, ביזער דיא
 זאָע נאָך הייטע צו ענדע גע-
 בראַכט האַט.

ד (ט) בועז וואָר אינדעססען
היניוף גענאָנגען אין

דא טהאָר, אונד האַטטע זיך דאָזעלכסט ניעדערגעזעצט, דאָ גינג עבען דער פֿערוואַנד-
 טע פֿאַריבער, פֿאַן וועלכעם בועז געשפראַכען האַטטע; אונד ער ריעף איהם צו: קאָמ-
 מע הערבייא, אונד זעטצע זיך היערהער פֿלוגי אלמוני! (אין נאָמע, דעססען מאַן זיך
 בעדיענט, ווען דער געהעריגע נאָמע ניכט גענאָנגט ווערדען זאָלל אָדער קאָן. פֿלוגי
 הייסט, דען איך אונבעקאָנט, אלמוני, דען איך אונבענאָנט לאַכסע). ער טראַט הינצו, אונד
 זעטצט

ר ש י

(יח) כי אם כלה. האיש את הדבר היום:

ד (א) פלוגי אלמוני. ולא נכתב שמו לפי שלא אזה לגאול: פלוגי אלמוני. מתורגם נבניאים
 כסי וטמיר (שמואל א' כ"א): פלוגי. מכוסה ונעלם לשון כי יפלא (דברים י"ז) היפלא
 מה' דבר (בראשית י"ח): אלמוני. אלמון מבלי שם:

ואדעה

ב א ו ר

שהוא כמו מה, כלומר מה מעמדך? כי הוא יותר גאה לפשעות הכתוב, וגם נאמר שח"ל
 פרשו ג"כ מי כמו מה, מה מעמדך, פנויה או נשואה? ופי' אשר עשה לה, הוא השנועה
 לגולה, או לדבר עם הגואל, ויותר נכון לפרשו עבר במקום עתיד, כלומר מה שירצה לעשות:
 ד (א) השער, מקום מושב הזקנים הם השופטים, כמו ועלתה יבמתו השערה. וכתב
 ר"ש בן מלך, לאות כי שופט היה, כי השופטים יושבים בשער, וגם הזקנים
 כרים למשמעתו, וישבו תיכף כאשר כוה, וראי' תלושה היא: פלוגי אלמוני, מתורגם נבניאים
 כסי

ה מ ע מ ר

חסר הלמ"ד השימוש כמו שהערנו כמה פעמים, ושיעורו למי את ותרגומו (ווען געהערטט
 דוח כון טן).

ד (א) פלוגי אלמוני, לדעתי הנו"ן וי"ד אינם לכנוי אך ליחס החואר על משקל אדמוני
 כמו

זעטצטע זיך . (ב) בויעו נאָהם
היערויף צעהן לייטע פֿאַן
דען עלטעסטען דער שטאָרט,
אונד שפראַך : זעטצט אייך
היעהער ! אונד זיא זעטצטען
זיך . (ג) אַיִסדאָן שפראַך ער
צו דעם פֿערוואַנדטען : דאַז
שטיק אַקקערה, וועלכעס אונד
זערעם פֿעטטער דעם אלימלך

(ב) וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזְקְנֵי
הַיְעִיר וַיֹּאמֶר שְׂבוּ־פֹה וַיֵּשְׁבוּ :
(ג) וַיֹּאמֶר לְגַאֲלַת הַשְּׂדֵה
אֲשֶׁר לְאַחֵינוּ לְאֵלִימֶלֶךְ מַכְרָה
נַעֲמִי הַשְּׂבֵבָה מִשְׂדֵה מוֹאָב :

ואני

געהערטע, העטטע נעמי, דיא פֿאַם געפֿילדע מוֹאָב'ס צוריק געקאָממען פֿערקויפֿט
אך

ב א ו ר

כסי ועמיר, פלוני מכוסה ונעלם, אלמוני אלמון מבלי שם, וא"כ שרשם פלא ואלם, וכן כתב
הראב"ע. אך אמר כי אלמון איננו מאלמון רק מן אלם, שאין לו שם ידוע, וכן כתב הרד"ק
וז"ל האיש המכוסה שמו אלל הזוכר אותו אע"פ שידוע הוא אללו והוא אינו רוכה לגלותו
יאמר עליו פלוני. והנה פה לא רכח לגלותו כמו שכתב רש"י לפי שלא חבה לגאול. וא"כ יתכן
לומר שכנויי נ"מ פלוני ואלמוני הם על משקל הישר (נקיחנאטיין) ופרשו אני אפליא ואעלים
שמו, וכן תרגמתי. ובאמת אגיד, כי תמיה לי מאוד על העלמת השם הזה, הלא כמה וכמה
אנשים אשר עשו נבלה בישראל ונתפרסם שםם בתנ"ך, ומה המעשה הגדול הזה אשר עשה?
הלא יבוס הקרובים הי' רק מנהג בישראל. וחכם אחד אמר לי תירוק אחר, והמשיביל יבחר,
ואמר כי כנויי נ"מ פה הוא על משקל נוטה, והוא יחס מה שאליו או מה שממנו (דאטיין קדער
פבלאטיין) ופרשו נעלם לי או ממני (ומלאנו לו רעים כמו היום למחוני, יכאוני, ודומיהם)
ושעורו כי הכותב בעלמו לא ידע שם האיש, כי המעשה לא בימיו הי', רק הוא העתיק אותו
מספרים אחרים, קבל כך מהזקנים שבדורו, והמה ג"כ קבלו איש מפי איש, וברבות הימים
בשכתב שם האיש מישראל, ואין בזה גנאי לשמואל הנביא, אשר הי' מחבר המגילה הזאת, שלא
ידע שם האיש, כי כמה וכמה דברים יש המכוסים מנביאים, כאשר מנינו כמה פעמים בתנ"ך,
ומה גם בנדון דידן אשר אין בו תועלת כלל אם ידע או לא ידע, עכ"ל. וכמה פנים יש
לזורה: (ג) מכרה נעמי, אי אפשר לומר שכבר מכרה נעמי את השדה בהחלט, כי אין
יאמר אז לקמן ביום קנותך את השדה מיד נעמי, ולכן נפרשו מבני התנאי (יחז העטטע פֿעה
קויפֿט) היחה מוכרת את השדה כבר אם לא עכבתי אותה כמה שאמרתי לה לגלות אונק מקודם.
ואם יוקשה לשון אם תגאל, אחרי שעדיין הוא ביד נעמי? נוכל לומר אחרי שהשדה הי' בתחלה
לאלימלך שהוא ממשפחתו, ועתה הוא ביד נעמי, שייך שפיר בזה לשון גאולה, דהיינו לגאול
אותו

ה מ ע ר

כמו שכתב הרד"ק בשאר אלם, וקראוהו כן בדרך התול (רוח געהייאניספאָזנער, פֿערטוויגע
גענער וואָן), כי עשה עלמו כאילו לא ידע כלל מעסקי נעמי ורות, ולא הטיב עמהן בשום
ענין, ולא דבר עם איש על אודותיהן; ובה סרה סתירת הראב"ע שאמר (לעיל ג' י"ג) יש
אומרים כי טוב היה שמו (וזהו דעת ח"ל) ואילו היה כן למה אמר: שבה פה פלוני אלמוני?
(ג) מכרה, יראה לי כי יפעל מכרה הוא מאוסן הגזר ולא מן התנאי כאשר כתב הרב המבאר,
כי יש לשפוט מיקרת נפש נעמי שבודאי תחלה מכרה את כל אשר יש לה טרם שלחה בלחה ללקט
בשבלים, ולכן לדעתי הענין כן: נעמי מכרה את השדה כבר, ואולי בעודנה בשדה מואב ע"י
סרסור, ואמר בועז: אם תגאל גאל, כי יש לקרוב משפט הגאולה, וכל הקרוב יותר קודם
כדמפורש בחורת אלקים (ויקרא כ"ה כ"ה) וא"כ אם אתה לא תגאל אגאל אנוכי, כי אין רשות
לאיש נכרי לגאול אם לא ירבה הלוקח, וכיון שאמר האיש אנוכי אגאל הוסיף בועז לאמר: דע
כי אם תגאל את השדה, הוא, כאילו קנית אותו מיד נעמי ומיד רות, יען אך מלך הקרובה
יש לך רשות לגאול, וא"כ קנית גם החיוב להקים שם השת.

(ד) ואני אמרתיו אגלה אנכי
 לאמר קנה נגד הישבים ונגד
 זקני עמי אסתגאל גאל ואם
 לא יגאל הגידה לי ואדע כי אין
 זולתך לגאול ואנכי אחריק
 ויאמר אנכי אגאל: (ה) ויאמר
 בעז ביום קנותך השדה מיד
 נעמי ומאת רות הקמואביה

(ד) איד זאנטע אבער, איד
 וואללעדירס קונד טהון, דאס
 דוא עם אן דיד קויפען זאל
 לעסט; פאר דענען, דיא היער
 דיטצען, פאר דען עלטעסטען
 מיינעם פאלקעס. וויללסט
 דוא עם נון איינלאזען, זא
 טהוע עם יעמט; ווא אבער
 ניכט, זא זאנע עם נור, דא
 מיט איינס וויססע; דען אה
 נע דיד קאן ניעמאנד אייני
 לאזען, איד אבער פאלגז
 גלייך נאך דיר. יענער אנטוואר
 טעטע: יא, איד וויללס אייני

קמץ בויק • ואדענה קרי
 אשת

לאזען. (ה) בועז ערוויעדערטע: זאכאלד דוא דאן פאלד פאן דער האנד דער נעמי אי
 בערנימסט, זא האסט דוא אויך צוגלייך דיא פפליכט איבערנאמטען, דורך דיא מואבי
 טערין

ר ש י

(ד) ואדעה כי אין זולתך • קרוב לגאול: (ה) ומאת רות המואביה • אתה לריך לקנות והיא
 אינה

ב א ו ר

ארתו מיד נעמי ליד אחד ממשפחת אלימלך, כמו שכתתי למעלה (ג' י"ג): (ד) ואני אמרתיו,
 כפילת הכנוי יורה על היסד הענין, היא אמרה לי למכור, אבל אני אמרתיו לה לגלות לך,
 כי אתה הגואל היותר קרוב, ותוכל לטעון שהיא מחויבת למכור לך, ועתה אם דעתך לקנות
 קנה נא עתה: נגד היושבים, דהיינו נגד זקני עמי, כי אף שהיו גם רבים מהעם כדכתיב
 וכל העם אשר בשער, הנה היושבים לא היו כי אס הזקנים באמור לעיל (פ' ב'), וכנראה אל
 המושכל וכן הוא מתורגם. והנה לפי הפסק הטעמים שלפנינו, מלות נגד היושבים יוסבו על
 קנה וכאשר תרגמתי; אולם לדעת חד מן חכמים הוא מוסב אל אגלה אונק, כלומר אני אמרתיו
 אגלה אונק נגד היושבים ונגד הזקנים לאמור קנה, ויתורגם לפ"ז (איד וואללע עם דיר פאר
 דענען, דיא היער לו זילען פאלעגען, פאר דען עלטעסטען מיינעם פאלקעס, קונד טהון, חונד
 דיר זאגען, דאס דוא עם אן דיד קויפען זאלעסט): אב חגאל גאל, יא מפרשים שהוא מוסב
 על קנה וגו', כלומר אם גאל תגאל עשה זאת עתה נגד היושבים, ויהי לפ"ז גאל שם הסועל,
 וטעו בזה, כי לעולם לא יבוא המקור בא"ל אם הוא מחובר לפעל, כי אם במקן כמו שמשו
 שמוי, רק הוא כוון וכאשר תרגמתי: ואם לא יגאל, אמר ר' יונה כי היה ראוי להיות ואם
 לא תגאל וכן ובאשת בעוריק אל יבגוד, מראב"ע, וכן כתב הרד"ק במבולל בשורש משה, וחד
 מן חכמים אמר לפי שהמניעה מן הגאולה הוא דבר שאינו הגון, לכן חס על כבודו לאמרו
 בלשון נסתר, ויהיה תרגומו (ווילן וואן חבער ניכט אויטווענען), ואני תרגמתי כפי הענין: ואדעה,
 רגוק בזה הדבר, ואני לריך לך: כי אין זולתך לגאול, כמו כי אין לבוא אל שער המלך
 (אסתר ד') אי אפשר לבוא, וכן באן אי אפשר לגאול זולת הסנמתך: ואנכי אחריק, במדרגת
 הקורבה, וכדעתי לגאול: אנכי אגאל, היסד מה שכתת שלא אגאל. והטעם לחוק איכות
 החיוב במאמר שהוא הפוך השלילה, וכמו שהוא מתורגם (יח! איד א. ג. ו. ח.): (ה) ביום
 קנותך, ידוע שיש יום שהוא לשון עת, ושעורו בשעת קנותך השדה מיד נעמי קנית גם להקים
 וגומר, כי גאולת הנחלה וקיום שם המת עליו הם שני דברים הדוקים זה בזה כל כך, עד
 שבעת שיתחיל האחד יתחיל גם השני, ומן הנראה שהגואל לא היה בקי בדניו ודני ישראל, עד
 שחשב לקנות השדה בלי להקים שם המת עליו: ומאת רות המואביה, אמרו שגם לרוח היה

מלך

תרגום אשכנזי

טערין רות, דיא פרויא דעם פערשטאָרבענען, דען נאָמען דעם פערשטאָרבענען אויף זיינעם ערבנוטע צו ערהאַל- טען. (ו) דאָ שפראַך דער פֿערוואַנדטע: זאָ קאָן איכס ניכט איינלאָזען, איך קעננטע מיינעם אייגענען ערבנוטע נור דאָרויך שאַדען; איבע דוא אַלאָ מיין פֿערוואַנדשאַפֿטס- רעכט פֿיר דיך, איך קאָן עס וואַהרליך ניכט איינלאָזען. (ז) פֿאַר אַלטערס אַבער וואַר דיעזעס געברויך אין ישראל: אום איינעם וויעדערקויף אָדער מושהאַנדעל אָדער זאָנסט איינער

מגלת רות ד

אֶשְׁת־הַמֶּת קָנִיתִי לְהַקִּים שָׁם-
הַמֶּת עַל-נַחֲלָתוֹ: (ו) וַיֹּאמֶר
הַגַּאֲלָל לֹא אֹכֵל לְגֹאֲלֵי פֶן-
אֲשַׁחִית אֶת-נַחֲלָתִי גֹאֲלֵךְ
אִתָּה אֶת-גֹּאֲלֵתִי כִּי לֹא-אֹכֵל
לְגֹאֲלֵ: (ז) וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל
עַל-הַגַּאֲלָה וְעַל-הַתְּמוּרָה לְקַיֵּם
כָּל

קניית קרי ימיו ו

דיזעס געברויך אין ישראל: אום איינעם וויעדערקויף אָדער מושהאַנדעל אָדער זאָנסט איינער

ר ש י

אינה מתרלה אלא אם כן תשאנה: (ו) פן אשחית את נחלתי. זרעי כמו נחלת ה' בניס (תהלים קכ"ו). לתת מגס בזרעי שנאמר לא יבא עמוני ומואבי (דברים כ"ג) וטעה בעמוני ולא עמונית: (ז) על הגאולה. זו מכירה: תמורה. זו חליפין: שלף

ב א ו ר

חלק בנחלת אלימלך קודם הגאולה, ויקנה הגואל השדה מיד נעמי ומיד רות, אמנם מלכד שאין הנגינה מסכמת לזה הפירוש להיות מקום האחזקה תחת שם נעמי, הנראה יותר נכון בשעור הכתוב הוא כזה, ביום קנותך השדה מיד נעמי קניית גם (החיוג) להקים שם המת על נחלתו מאת רות המואביה אשת המת, כשתקנה לך לאשה, וטעם וי"ו ומאת בעבור הדביקות שזכרו: (ו) פן אשחית את נחלתי, זרעי כמו נחלת ה' בניס, לתת פנס בזרעי שנאמר לא יבוא עמוני ומואבי, וטעה בעמוני ולא עמונית וכו' (רש"י), וכבר זכרנו שלא הי' הגואל בקי בדיני. ולדעת הראב"ע נחלתי ממש, ואם כן נאמר שירא פן יקרא שם המת גם על שארי נחלותיו ויבטל שמו. ולפי פשוטו לא אמר מה שאמר כי אם להמלט ולהסיר ממנו בקשת בעז, ולא ידע הוא עלמו טעם וכוונה מיוחדת במאמר הזה, ולראיה מאמר הכפול כי לא אונל לגאול בלי הוספת הטעם, לפי שהרגיש בעלמו שהוא אינו אלא דחוי בקש, אמנם היה ירא ולא ידע מה ירא ולמה ירא, כדרך תמידי אכל אנשי ההמון שמתיראים מפני כל חדש ויתענו תמיד בהמורגל אללס: (ז) וזאת, אמר זאת בלשון נקבה בהסתר המין, כאשר העיר על זה הרמב"ם כמה פעמים, והוא הנקרא בלשון העמים (כייטרוק): לפנים. נימים קדמונים שעברו, הראב"ע, והנה כפי דרכי לשון הקודש יש הבדל בין לפנים ובין מלפנים, כי לפנים יאמר אם המנהג היה נימים הקדמונים אבל עתה הוא בטל, ומלפנים נאמר אם הוא נמשך מן הזמן ההוא ועד עתה. ואף בזה אם שנאמת קבלו חכמינו ז"ל מנהג החליפין עליהם ועל זרעם ועל כל הדורות הבאים, מכל מקום סדר החליפין נתחלף משליפת נעל לקנין סודר כמנהגנו עתה, ולכן שיך וזאת לפנים שלף איש נעלו: כל דבר, על הגאולה ועל התמורה פטע, לקיים כל דבר כלל

ה מ ע מ ר

(ו) פן אשחית את נחלתי, הנכון שהכוונה נחלתי ממש, אך לא כמו שהבין המבאר, אולם הענין הוא: כי היה לאיש הזה בניס רבים מנשים אחרות וירא אם יקח עוד לו אשה ויוליד עמה בניס גם המה יקחו חלקם עם אחיהם בנחלת אביהם ועי"ז תתמעט חלק כל אחד ואחד, והבו השחת הנחלה, ויונתן תרגם: על דאית לי אחתיא לית לי רשו למסב אחרניתא עלהא, דלמא תהי למאז בנתי ואהא מחבל ית אחתי. (ז) לפנים, שין, מה שנחבנו במבוא השני. שלף

כָּל־דָּבָר שֶׁלָּךְ אִישׁ נֶעְלָז וְנָתַן לְרַעְיָהּ וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל:

איינער זאָע בעשטאנד צו געבען מוסטע דער איינע זיי גען האנדשוה אויסציעהען, אונד איהן דעם אנדערן בעשטיסטונג אין ישראל.

אויבערגעבען, אונד ריעעס נאלס אלס פֿעלליגע וואמר

ר ש י

שלף איש נעלו. זהו קניין כמו אלו קונין בסודר במקום נעל. ורבותיו ז"ל נחלקו בדבר מי נתן למי יש אומרים קונין בכליו של קונה וכו' ונתן לנאל ויש אומרים קונין בכליו של מקנה. ונאל נתן לכו' וזאת התעודה בישראל. משפט העדות:

להקים

ב א ו ר

בלל, וכן הוא מתורגם: שלף איש נעלו, קלת מהמפרשים חשבו כי שליפת הנעל דכאן היא בעין חליפה, ויבוס בועז בעין יבוס המפורש בתורה; ובאמת רחוקים זה מזה מאוד, כי הכתוב אומר יבוס והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת, ופה ראינו כי נקרא שמו עובד לא מחלון, גם לפי הקבלה שלף בועז נעלו ונתן לנאל, ואם היה זאת בעין חליפה, היתה רות כריכה לשלף נעל הנאל, אחרי שלא אנה יבמה, אבל האמת באשר כתבתי בהקדמתי כי יבוס קרובים הי' מנהג בישראל שקבלו על עצמן לבד מיבוס אשת אח ממש, ושליפת הנעל היה לקיים הקנין והמקח, שלא ישוב עוד. ואזיגה לפניך דברי הר"י אברבנאל בפרשת כי תלא בקיבור, יש בלשונו בענין נעל ג' לשונות, של, שלף, חלץ. כי בארץ מצרים ובארץ ישראל נהגו האנשים לשאת ברגליהם מנעל עור קשה, והנעלים ההם אינם קשורים, וכאשר ירצה לעזוב המנעל יניע הרגל והמנעל יפול מאליו, וע"ז נאמר של; ויש מנעלים אחרים אינם כ"כ קלים ורחבים, אבל דבקים יותר ברגלים, ומנעל כזה לריך להסירו בידים, וע"ז נאמר שלף בענין שליפת החרב; ואם המנעל יותר רך ונדבק ברגל על ידי רצועות, ולריך להסירו ע"י התרת הרצועות, כזאת יקרא חלץ, כמו וחלצו האבנים, ע"כ. אמנם בתרגום יונתן מצינו על שם נעל נרתק יד ימיניה, והוא הנראה נכון, כי באמת יהי' זה דרך בזיון כן להעושה כן להעומדים עליו לשלף הנעל מעל רגלו, ולראי' על זה מחליפת הנעל דיבוס עצמו, שטעמו בזיון וחרפה בדכתיב וירקה בפניו ונקרא שמו בית חלון הנעל, וזה שהולך לפרש שם מעל רגלו, וכאן נעלו סתם. גם אינו נגד הקבלה אשר על פיה קונין בכל כליו של קונה ועתה בסודר, ולזה תרגמתי אף אני (ההנדטוה), כי גם בל"א שיה שם בית היד לשם בית הרגל. וראוי להזכירו שגם היתה תעודה מימים קדמונים בין שאר האומות, כי יקרא איש את אחיו למלחמה, והוא מלחמת גבר בגבר הנקרא (דועז) יפשוט האחד את נעלו מעל ידו, ויזרקו לרגלי השונא, לאמר: חרב איש ברעהו, ונראה מי ינצח! וטרם יגביה השני את הנעל לא יקרבו אל מלחמת הנצחית, וא"כ גם בזה היתה שליפת הנעל סימן כי נכון הדבר להעשות, אפס לא נודע מאיפה נתפשט המנהג הזה בימיהם: וזאת התעודה, לשון ועוד, ע"י המעשה הזה יעדו המקנה והקונה ועוד גמור זה לקנות וזה להקנות

ה מ ע ר

שלף איש נעלו, אמר המבאר קלת מהמפרשים חשבו כי חליפת הנעל דכאן היה בעין חליפה וכו' ובאמת רחוקים המה זה מזה, כי הכתוב אומר: והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת, ופה ראינו כי נקרא שמו עובד לא מחלון ע"כ. הנה נעלמו מעיני החכם המבאר דברי חז"ל ביבמות ב"ד ע"א דאיתא שם: ת"ר והי' הבכור מכאן שמכזה בגדול ליבוס וכו' יקום על שם אחיו, לנחלה, אתה אומר לנחלה או אינו אלא לשם, יוסף קורין אותו יוסף, ויחנן קורין אותו יוחנן? נאמר כאן יקום וכו' ע"ש, ועיין בתוס' בד"ה או אינו, הרי מבואר שאין הכוונה בלל על קריאת השם. אולם לדיקו דברי המבאר, שאין כאן יבוס גמור, שלולא זאת בודאי דהוה מייתי הגמ' ראינו מן בועז, ועוד לדבריו לעיל א' ע"ו איך שייך כאן יבוס או חליפה, הלא נישאת קודם שנתגיירה, וא"כ לא היו הקידושין תוספין בלל.

עֲדִים אַתֶּם הַיּוֹם: (יא) וַיֹּאמְרוּ
 כָּל־הָעַם אֲשֶׁר־בְּשַׁעַר וְהַזְקֵנִים
 עֲדִים יִתֵּן יְהוָה אֶת־הָאִשָּׁה הַבָּאָה
 אֶל־בֵּיתְךָ כְּרַחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר
 בָּנּוּ שְׂתֵיהֶם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל
 וַעֲשֵׂה־חֵיל בְּאִפְרַתָּה וּקְרָא־שֵׁם
 בְּבֵית לָחֶם: (יב) וַיְהִי בַּיּוֹם כִּי־בִית
 פְּרִץ אֲשֶׁר־יִלְדָה תָּמַר לַיהוּדָה
 מִן־הַזֶּרַע אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לְךָ מִן־
 הַנְּעֻרָה הַזֹּאת: (יג) וַיִּקַּח בְּעֻז־אֶת־
 רוֹת וַתְּהִי־לּוֹ לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֵלֶיהָ
 וַיִּתֵּן יְהוָה לָהּ הַרְיוֹן וַתֵּלֶד בָּן:

טעם. איהר זייד ציינען! (יא) דא
 שפראצען אללע לייטע, דיא צו
 געגען ווארען, אויך דיא על
 טעסטען: וויר זינד ציינען!
 דער עוויגע געבע, דאס דייע
 זע פרויא, דיא יעטצט אין דיין
 הויז קעממט, ווערדע וויי רחל
 אונד לאה, דיא בידע דאז
 הויז ישראל ערבויעט האבען,
 דאס דייע מאַט צונעהמע
 אין אפרת, אונד דיין נאמע
 זיך פערברייטע אין בית לחם.
 (יב) דיין הויז בליהע דורך דען
 זאמען, וועלצען דער עוויגע
 דיר פאן דיעזער יונגען פרויא
 שענקען ווירד! וויא דאז הויז
 דעם פריץ, דען תמר דעם
 יהודה געבארען. (יג) בווע
 נאהם אלוף רות, זיא ווארד
 זיינע פרויא, ער וואהנטע

והאמרנה
 איהר בייא, דער עוויגע פערליעה איהר שוואנגערשאפט, אונד זיא געבאר איינען זאָהן.

ר ש י

זאת היתה אשת מחלון שמו נזכר עליה: (יא) כרחל וכלאה. אף על פי שהיו משבט יהודה ומבני
 לאה מודים הם על רחל שהיתה עיקרה של בית והקדימו רחל ללאה: וקרא סם. כלומר
 יגדל שמך: (יב) כבית פרץ. שולח ממו:

ב א ו ר

והחזרה ביוכל לדעת למי ישוב, דומה מעט למהגנו עתה בבית העלה בלשכת האסותיקי (ה)
 פאטהעק בלע"ז): (יא) יתן ה' את האשה כרחל וכלאה, שיבנה ביתך על ידה, כאשר הן בנו
 את בית ישראל, והקדים רחל לפי שהיא היתה תחלה במחשבת יעקב: ועשה חיל, אמר ר'
 וואל שהוא מקור והכפל לעד יקרא סם, שבהכרח אין טעמו שהוא יקרא, אבל יהי קרוי בשם,
 ולכן ענינו קריאת שם וכתרגום יונתן ויהי קרי שטא, ושעור הכתוב יתן ה' את האשה כרחל
 וכלאה, וגם יתן לך על ידה עשית חיל וקריאת שם, והטעם יגדל כוונת ויגדל שמך ע"י רוב
 הבנים שחוליד לך. ויש מפרשים שנתסר הנסמך אנשי, אנשי חיל ואנשי שם, כי בהיות אשתך
 כרחל וכלאה, כן יהיו בניה כבניהן אנשי חיל ואנשי שם, ואמר ועשה כמו זאת הנפש אשר עשו
 בחן. ועוד יש לפרשו, שאמרו כאשר עשית עתה דבר גדול, כי לקחת את האשה הזאת מפאת
 דרך, כן תזכה לעשות עוד דבר חיל ויפורסם שמך, והבזרח יבחר: וקרא שם, כפילת המאמרים
 הוא ליוכי המליצה ועל דרך שירי: (יב) ויהי ביתך, כתרגומו ויהי מללח ביתך, ושעור הכתוב
 ויהי ביתך מן הזרע וגו' כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה: כבית פרץ, אבי כל אנשי המקום:
 מן הנערה הזאת, כבר הערנו שם זה נוסף על כל אשה הנעירה לימים, לא לבד על בתולה
 אשר איש לא ידעה, כי אם גם על הנעולה, וזה שלריך הכתוב לבאר נערה בתולה, אם
 הכונה על הכנז' דוקא: (יג) ויחן ה' לה הריון, יש אומרים נכח זאת בעבור שהי' בווע
 זקן בא בימים, והי' זאת פלא בעיני הכותב שיליד לעת זקנתו, כאשר תמה אברהם הלכן מאה
 שנה

(יד) דא שפראצטען דיא וויי-
בער צו נעמי: געלאבט זייא
דער עוויגע, דער דירס נונ-
סעהר ניכט אן איינען אנ-
געהמער פעהלען לעסט! זיין
נאמע ווערדע בעריהמט אין
ישראל. (טו) ער ווירד גע-
וויס דיין געבייגטעם געמיטה
וועדער ערקוויקקען, אונד דיר
דיין גרויעס אלטער ערטרגע-
ליך מאכען; דען איהן האט
דיינע שוויגערטאכטער גע-
בארען, דיא דייך צערטליך
געליעבט, אונד דיר אויך בעס-
סער וואר, אלס זיעבען זעהנע.

(יד) ותאמרנה הנשים אל-נעמי
ברוך יהוה אשר לא השבית לך
גאל היום ויקרא שמו בישראל:
(טו) והיה לך למשיב נפש ולכלכל
את-שבתך כי כדתך אשר-
אהבתך יקדתו אשר-היא טובה
לך משבעה בנים: (טז) ותקח נעמי
את-בילד ותשתהו בהיקה
והיא

(טז) נעמי נאהם דא קינד, לענטע עם אין איהר שאאס,
אונד

ב א ו ר

שנה יולד, ולכך יחס ההריון לה', דהיינו שהוא הפליא לעשות שתהר ותלד בן, ולא נהירא
בי אס היתה הסכרא נוטה למניעת הלידה, לא לקח בועז את רות, אשר כל בנותיו רק להקים
שם המת על נחלתו, ואין סומכין על הנס. אמנם הטעם שהקים ה' מחשבת בועז שלא יכרת
שם המת מעל נחלתו: (יד) אשר לא השבית לך גואל, שורש שנת הנוח על בטול הדבר
והפסקו, אשר היה מקדס ואינו עוד, והסוכו התמדת הדבר שהיה, עליו נאמר שלא יסבות,
אמנם על דבר הנא מחדש לא נוכל לאמור שלא שנת, ולפ"ו יש לעיין קצת על ההשתמשות
בזה השורש כאן בעבור לידת הבן, שיתכן לאמור עליו אשר נתן לך גואל. אמנם לפי מה
שאמרו חז"ל מיד אשר שנתעברה רות מת בועז הוא נכון מאוד, כי ע"י מות בועז שנת הגואל
לנעמי אס לא השאיר בן זכר אחריו, וכל ימי ההריון ה' זה נספק אס יהי' הולד בן או בת,
אבל אשר הלידה נודע שלא השבית ה' לה גואל אחרי שילדה בלתי זכר, וזה שאמר הכתוב,
ותלד בן ותאמרנה הנשים (הסוכנות את רות בלדתה) אל נעמי ברוך ה' אשר לא השבית לך
גואל ע"י שלקח בועז ואינו, ואפשר שגם זה טעם ויתן ה' לה הריון, על שנתעברה מיד,
כי לולא זאת לא הוקם שם מחלוק על נחלתו, לפי שמת בועז אחרי ימים מועטים: ויקרא
שמו בישראל, שעורו יגדל ויהיה לאיש בין אחיו, ואז בוודאי יהיה לך למשיב נפש, אחרי
שנולד מן כלתך האוהבת אותך במאוד, כי על הרוב ידמה טבע הבן לטבע הוריו: (טו) למשיב
נפש, מליכה נאה באלו עד עתה חסרה נפש מחמת לער והוא ישיבה לה: ולכלכל, מטעם
ויכלכל יוסף ויש אומרים כמו ומי מכלכל את יום בואו (הראב"ע) שעורו מי יוכל לשאת אותו,
והוא היותר נכון, בעבור הפעול את שבתך וכן הוא בתרגום אשכנזי: אהבתך, התי"ו בסגול,
מפני שהנגינה מלעיל ולא נח נראה לעולם אחרי תנועה גדולה שאין בה נגינת טעם והראוי
בלרי. והנה בא' המלה על משקל פיעל, ולכן הה"א בלרי, והנ"ת נקודה קמן, וכן הוא
במלול, וכך מנאחי ברוב הספרים המדויקים, לא נאשר נדפס במקראות גדולות בסת"ת הנ"ת:
ילדתו, ילדהו ונבלעת הה"א ונשלמת בדגש התי"ו, כמו ישמךנו שהוא במקום ישמךהו: טובה
לך, פעל עבר, כי הנגינה מלעיל, והטעם בת' יונתן דהיא הות טבתא לך בעידן ארמלוותך
מסגולתך בנין, כי דבקה כך נחמה ושמה וכלכלה אותך יותר מאלו היו בניך עושים: משבעה
בנים, ידוע שמדרך לשון הקודש לקחת המספר שבעה או עשרה תחת סבוס רב בלתי מיוחד,
כי עד עקרת ילדה שבעה (שמואל א' ג'), זה עשר פעמים (במדבר ל"ו) ורבים כן, וכן תרגום
יונתן מסגולת בנין: (טו) ותקח נעמי וגו', יש אומרים שמה הכתוב והסמך עליו ראיה שכבר
טת

מח
דב
בה
ויק
רמו
שמי
מלו
באל
אל
ויק
הד
או
את
בנת
המי
ויק
בנו
בני
כורי
המכ
כי א
ראי
דברי
אשר
שקר
שנת
לו ה
ולכל
הדקן

וְהַיְיָ לֹא אֵמַנְתָּ: (י) וְתִקְרָאנָהּ
לֹא הַשְׁכָּנֹת שֵׁם לֵאמֹר יִלְד־בֶּן
לְנַעֲמִי וְתִקְרָאנָה שְׁמוֹ עֹבֵד הוּא
אָבִי-יֵשׁוּ אָבִי דָּוִד: (יח) וְאֵלֶּה
הַקְּלָדוֹת פֶּרֶץ פֶּרֶץ הוֹלִיד אֶת־

אונד ווארד ויינע ערצוועהעריין.
(י) איהרע נאכבארינגען נאך
בעודעם קינדע איינען נאמען.
דער זאץ פֿיעל זאגען זאָללטע:
דיעזער זאָהן וואָרד פֿיר נעמי
געבאָרען; דאָהער נאָנטען
זיא איהן עובד (דיענער, פֿער-
פֿלענער). ער וואָרד נאָכ־
מאָהלס פֿאַטער דעם ישי,
וועלכער דוד'ס פֿאַטער וואָר.

חצרון קמץ ב"ק

(יח) פֿאַלגעטעם איזט דאָ געשלעכטסרעגיסטער דעם פֿרץ: פֿרץ צייגטע חצרון,
חצרון

ר ש י

(יח) ואלה תולדות פֿרץ. לפי שיוחס את דוד על שמה של רות המואביה קור ויחסו על שם
יחודה:

ב א ו ר

מח בועז: (י) והקראנה לו, מלינו ארבעה מיני קריאה בלשון, (א) קריאה לגשח, (ב) קריאה
דבריו, (ג) קריאה למשחה, (ד) קריאה שם. והנה הקריאה לגשח יש שחמשך אחריה מלת את,
בהיות הקורא הפעול, והוא סמוך כל כך אל הקורא שיאמר אליו בעצמו לגשח (רופען) כמו
ויקרא את עשו בנו, ויקרא עלי את שמואל; ויש שתבוא אחריו למ"ד התכלית, כשהקורא
רשוק מהקורא והוא שולח אחריו להביאו (רופען וחטטען), כמו ויקרא למשה ולאמרן לילה,
שטעמו שבוה את עבדיו להביאם לפניו, ורבים כמוהו. ובכתוב וישלח ויקרא את כל חרטומי
מלרים, יתכן לפרש טעם ויקרא על השליח ותרגומו בנחמית פרעה (ער ליעם רופען) כמו שהוא
באמת בתרגום הרמב"ם, וכן וישלח פרעה ויקרא את יוסף. וקריאת דברים הנקראים מהקורא
אל הקרוב אליו, לא לגשח, כי אם לעורר את אזניו (לורופען) ימשוך אחריו מלת אל, כמו
ויקרא יעקב אל בניו, ויקרא ה' אל משה, ויש שימשוך אחריו מלת את לסימן הפעול בנחמית
הדברים הנקראים, או בעל פה (אויסרופען) כמו איש האלהים אשר קרא את הדברים האלה,
או מעל הספר (ויעוין) כמו וקראת את כל הדברים האלה. וקריאה למשחה, ימשוך אחריו מלת
את לסימן הפעול בנחמית הקוראים (אוינווארען) כמו ויקרא את כל אחיו, או למ"ד התכלית
בנחמית השליח שזכרנו בסוף הכ' מהוראה הראשונה (אוינווארען וחטטען), כמו ויקרא לכל בני
המלך. וקריאת שם ימשוך אחריו מלת את לסימן הפעול או בנחמית הדבר הקורא בשם, כמו
ויקרא אתהן חות יאיר, או בנחמית השם עלמו שהוא קורא להיות סימן לדבר מה, כמו ויקרא את שם
בנו, אשר מזה הטעם יבוא גם הדבר אשר לו נתן השם למנה ביתם הגבול שאליו, כמו ואביו קרא לו
בנימין, ויקרא לה נובח, אמנם כל זה אם בונת הכותב להודיע השם הנתון עלמו מה הוא, אך אם
נוחתו להודיע בלבד שנתן לו שם בלי לפרש אותו, אזי תבוא תמיד מלת שם ביחס הפעול, והדבר
המכונה ביתם הגבול שאליו, כמו ויקרא להן שמות (ער ג' ע"ב איהנען נחטען, לא שם מיוחד, דען נחטען)
כי אחר כך הוא שמפרש שהיו השמות בשמות אשר קרא להן אביו (והרמב"ם מן תרגם שם כפי הענין).
ראיתי להרחיב הדבור הזה הענין בעבור שמלאתי כי אגב רהיענא סתמו איזה מבארים אנשי שם את
דבריהם ונתנו על ידי זה מקום לטעות. ומעתה נחזור לענינינו לבאר את הכתוב אשר לפנינו,
אשר רבים נכחו בפירושו, כי מלת לאמר ילד המה קשי ההבנה, ואחד מהמפרשים כתב
שקריאת השם היה יולד בן לנעמי דהיינו שכן היה שמו, ואמר עוד ותקראנה שמו עובד,
שנתנו לו שני שמות, ואין בכלל זה טעם. ומלאתי פירוש נכון בספר תורת חסד, והוא ותקראנה
לו השכנות שם לאמר, כלומר שכונת השם הזה תהיה לאמר, יולד בן לנעמי, להשיב נפשה
ולכלכל את שיבתה, ותקראנה שמו בעבור זאת עובד, דהיינו עובד לנעמי ומטיב עמה, וכן
הדרך בלשון אשכנז לאמר (עש דיענט חיר, אייט חיר גוט, ניטלויך): (יח) ואלה תולדות פֿרץ,
לפי

הַצָּרוֹן: (יט) וְהַצָּרוֹן הוֹלִיד אֶת־
 רָם וְרָם הוֹלִיד אֶת־עַמִּינָדָב:
 (כ) וְעַמִּינָדָב הוֹלִיד אֶת־נַחֲשׁוֹן
 וְנַחֲשׁוֹן הוֹלִיד אֶת־שְׁלֹמֹה:
 (כא) וְשְׁלֹמֹן הוֹלִיד אֶת־בְּעֹז וּבְעֹז
 הוֹלִיד אֶת־עֹבֵד: (כב) וְעֹבֵד הוֹלִיד
 אֶת־יִשִׁי וְיִשִׁי הוֹלִיד אֶת־דָּוִד:

(יט) הצרון צייגטע רם, רם
 צייגטע עמינדב, (כ) עמינדב
 צייגטע נחשון, נחשון צייג-
 טע שלמה, (כא) שלמון צייג-
 טע בעז, בעז צייגטע עובד,
 (כב) עובד צייגטע ישי, אונד
 ישי צייגטע דוד.

קמץ בו"ק

ב א ו ר

לפי שיחס דוד על שמה של רות המואביה, חזר ויחסו על שם יהודה (רש"י), ונדבריו הימים
 (א' ג') תמה רש"י על החשבון שעל פיהו יהיה בעז ג' מאות שנה בהולידו את עובד, והראב"ע
 האריך מה בחשבון של לידת בעז, וכתב דרך סברא כי נחשון מת במדבר וכו' ואם אמרנו שהיה
 שלמון כאשר נכיסו לארץ בן שנה, הנה הם ארבעה שלמון בעז ועובד וישי, והנה כל אחד
 הוליד והוא בן ז"א שנים וכו' עיין שם, ויוקשה מאוד לדבריו שכתב לעיל שאבנן זה בעז, ואם
 בן לא וחשוב, בשופטים י"א נאמר גבי יפתח כשבת ישראל בחשבון זה שלש מאות שנה וגומר
 באלו הולידו שלמון ובעז, ועובד נולד, ואך יאמר שכל אחד מהם הוליד בן ז"א שנה? וחשוב
 עוד אם עד לידת עובד היה יותר משלש מאות שנה, אם כן היה מן לידת עובד עד לידת דוד
 פחות מע"ו שנה, ואך הולידו עובד וישי בן ז"א שנה? והד מן חב"י"א אמר כי שלמה אינו
 שלמון וכיניהם אנשים רבים שלא זכר להיותם פחותי מעלה, וכבר הזכירתי לו במבוא הספר,
 ששם הארכתי בזה הענין: את שלמה, תרגום יונתן הרכיב פה דברים אשר לא ידעתי לפרשם
 כי אמר על שלמה, הוא שלמא מן בית לחם ונטופיא, האם שכת כי שלמא מבית לחם היה
 בן כלב בן חור, כמו שג' בד"ה א' ב', הרכיב שני אנשים קרובים בשמותיהם ורחוקים במשמותיהם: